

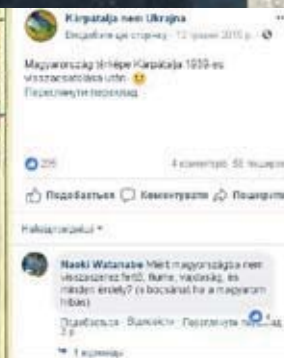
Культурно-політичний місячник
для українців у Чеській Республіці
Kulturně-politický měsíčník pro Ukrajince v České republice

№ 9/2018, рік XXVI
č. 9/2018, ročník XXVI
www.ukrajinci.cz

пороги

ТУРУЛ, ГОНФОГЛАДАШ, КАРПАТОЛІО: Чого прагне Угорщина у стосунках з Україною, як будувати з нею діалог і чи варто не зважати на ревізіоністів?

Конференція чеських українців

Друга міжнародна конференція українців відбулася у Празі 10-11 листопада 2018 року. Вона була присвячена сотій річниці початку українсько-чехословацьких дипломатичних зв'язків. Чеських та українських науковців скликали Філософський факультет Карлового університету, у приміщенні якого й відбулася конференція, Чеська асоціація українців, Східноєвропейський клуб, Інститут східнослов'янських студій та Посольство України в ЧР.

Сотню років тому на залишках двох імперій були засновані Чехословацька Республіка та Українська Народна Республіка. У грудні 1917 року була заснована дипломатична служба УНР. Відносини УНР із ЧСР та іншими країнами тривали і після того, як УНР припинила своє існування на теренах України. Існувало у Празі й дипломатичне представництво УНР, яке зіграло значну роль у розбудові культурних контактів між чехами, словаками й українцями, у допомозі численним

українським мігрантам у ЧР. Про це все під час конференції говорили її учасники, зокрема спеціальний гість, історик та україніст Сергій Плохій, директор Інституту україністики у Гарварді, Великобританія. Також на конференції із доповідями виступили відомі науковці у сфері чеської україністики чи української богемістики з різних університетів Чехії, України й інших країн: Валерія Корабльова, Ярослав Файзулін, Олександр Пагіря, Олександр та Олена Самойленки, Ганна Величко, Олена Гуменюк, Петр Каліна, Богдан Зілінський, Радомир Мокрик, Володимир Окаринський, Михайло Нагорняк, Давід Свобода, Станіслав Федорчук, Іван Нагорняк, Олена Галета, Оксана Салата. Вони доповідали як на історичні, так і на актуальні теми – від літературних зв'язків 20-30-х років ХХ століття до військово-технічної співпраці між ЧР та Україною у 2014-2018 роках. Модерували заходом Марек Пржігода, Олексій Севрук, Тетяна Окопна й Валерія Корабльова.

пор

Чехи мали б знати не лише про Колочаву

Про маловідому для чехів Україну розповіли 3 жовтня учасники спільного проекту «Прага – досліджуй, бери участь та рухай містом» та «Ukrainer». Бо ж якщо пересічному чехові сказати – мальовнича Колочава в оточенні дерев'яних церков, Микола Шугай, автентична корчма з горілкою, недороге

житло у бабусі – то він одразу здогадається, про яку країну йдеться. Та завданням спільного проекту було урізноманітнити цю картину, показати чехам досі невідомі місця, розповісти про людей, які там живуть. Подорожі Ukrainer – це поїздки команди ентузіастів, які відкривали Україну для себе і своїх співвітчизників та іноземців. Вони заглядали у цікаві, та незаслужено забуті туристами куточки країни. Потім пишуть про себе, свої подорожі та розмови з краєзнавцями. Протягом бесіди вони показали ці місця, яких немає у звичайних путівниках. Починаючи від зони відчуження Прип'ять – «Міста легенд, похмурих закутків та триумфу природи» і закінчуючи забутими дорогами з вузькими залізничними

коліями. Наприклад, відвідувачі могли дізнатися, як буддистські монахи з Донбасу живуть у Карпатах. Захід, вхід на який був безкоштовним, був частиною «міні-фестивалю» української незалежної культури «Alternativa» за підтримки Інтеграційного центру Прага. Також у його рамках були показані стрічки «Італійський щоденник Ольги» й «Дикі голуби», відбувся аудіовізуальний перформенс Юрія Булки й Маші Решетової. Цей проект реалізується при фінансовій підтримці Міністерства внутрішніх справ і мерії Праги. Метою проекту є підтримка інтеграції іноземців, котрі проживають в Празі.

пор

«Макухову лавку» урочисто відкрили

Біля приміщення Спілки журналістів на Хрещатику 27 він підпалив себе 5 листопада 1968 року й згодом помер від опіків. Макух став «живою свічкою» – однією з кількох десятків у той час, які намагались привернути увагу до окупації ЧССР. Їхнім символом став юнак Ян Палах, який здійснив такий же відчайдушний вчинок на кілька місяців пізніше. 17 травня 2018 року рада столичного міста Прага прийняла рішення назвати невеликий новозбудований пішохідний

місточок через річку Ботіч, який веде до вулиці Української у мікрорайоні Вршовіце 10-го району, іменем Василя Макуха. Поки тривали усі формальності, внесення до кадастрів, карт, адрес тощо, об'єкт відкритим не був. І ось 5 листопада 2018 року, о 15-тій годині, українці Праги та чеські прихильники України урочисто відкрили місточок, влаштували акцію пам'яті сміливого українця, який не пошкодував життя заради свободи Чехословаччини й України. Місточку

дали милозвучну назву «Макухова лавка» і встановили меморіальну таблицю героєві.

Вл. інф.

Омелян відвідав празький бізнес-форум

У Празі 26 жовтня розпочав роботу бізнес-форум «Україна, яку варто знати», організований юридичною компанією «Golaw» за підтримки Посольства України в Чеській Республіці та Торгово-промислової палати ЧР. Головною метою цього заходу, участь в якому взяло понад 100 представників офіційних, експертних та ділових кіл України та Чехії, було ознайомлення з новими можливостями для ведення бізнесу в Україні на тлі інтенсивних системних реформ, а також визначення перспективних напрямів українсько-чеського торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва.

У своєму виступі на форумі гість, міністр інфраструктури України Володимир Омелян окреслив головні кроки, які здійснює український уряд у сфері реформування транспортної галузі з врахуванням глобальних трендів та євроінтеграційного курсу нашої держави. Про актуальний стан та пріоритети в українсько-чеському економічному співробітництві, широкі можливості для активізації взаємодії ділових кіл України та Чехії йшлося у виступах заступника міністра промисловості і торгівлі ЧР Р.Недели, віце-президента ТПП ЧР Б.Мінаржа та Посла України в ЧР Є.Перебийноса.

Вл. інф.

Володимир Омелян виступає на чеському бізнес-форумі.

Давид Свобода – про «бандерівський міф»

Завдяки сталінській пропаганді міф про «безжалюгідних бандерівців-різунів-фанатиків» продовжує отруювати сприйняття українців серед чеської громадськості. Відкрилися архіви, чеські україністи написали на цю тему не одну книжку, на Чеському телебаченні показано документальний фільм про УПА, та боротьба зі стереотипами триває. У посольстві України в Чехії 20 жовтня відбулася лекція відомого чеського історика з Інституту дослідження тоталітарних режимів Давида Свободи. Він розповів про справи страчених «бандерівців» ще перед тим, як частини Української повстанської армії здійснили свій рейд через територію Чехословаччини, щоб розповісти на Заході про те, що відбувалося в СРСР, повідомляє «Радіо «Свобода». Цікаво, що під цим терміном комуністична пропаганда спочатку представляла всіх українців-галичан. Історик Давид Свобода процитував документ, який написав шеф політичної розвідки Чехословацького міністерства внутрішніх справ Бедржіх Покорні ще 10 серпня 1945 року: «Під час німецької окупації Східної Галичини тамтешні українці працювали на німців і виконували за них найгідкішу роботу. Того, чого самі німці гидували, українці робили добровільно та з охотою. Убивства, навмисні вбивства, згвалтування, крадіжки, вбивства жінок і немовлят, побиття – все це були щоденними справами. Вся ця голота втекла перед Червоною Армією на Захід, а ідеальним місцем для них стала Чехословаччина, і особливо Прага. А тому треба з особливою пильністю придивлятися до всіх втікачів із Польщі та вивчати їхні документи. Всі вони є гітлерівськими агентами». Це був час, коли Кремль почав тиснути

на тоді ще не цілком контрольованим керівництвом Чехословаччини, щоб ті відловили «бандерівців», «власівців», «січовиків» та інших заклятих ворогів радянської влади. Давид Свобода представив три справи людей, яких судили комуністи після лютого 1948 року. Звинуватили «бандерівців» у вбивствах, і вони закінчили своє життя на шибениці. «Уряд Едварда Бенеша копіював радянські гасла і методи. В одному з випадків йшлося взагалі про етнічного словака, який з українцями не мав нічого спільного, а справжнього бандерівця і на фотографії не бачив», – пояснює Давид Свобода. Два з віднайдених істориком випадків судового процесу у справі «бандерівців» відбулися у Словаччині, і один – на півночі Чехії, неподалік німецького кордону. Єдиним «бандерівцем», страченим на чеських землях за вироком суду, став Степан Калитка, який народився у довоєнній Польщі. Коли Радянський Союз захопив Східну Галичину, Калитці було лише 12 років. Освіту в Генеральному губернаторстві йому вдалося отримати тільки початкову. Батьків депортували до СРСР. До УПА він потрапив випадково – його завербували тоді, коли він виїхав до сусіднього міста за покупками для власного весілля. В УПА він отримав псевдо «Остап». Навесні 1949 року разом із приятелем він намагався перейти на територію Німеччини. До прикордонного регіону вони зуміли дійти, бо місцеве населення Чехословаччини їм допомагало і вимагати їжу силою їм не доводилося. Доки їм на шляху не потрапила родина комуніста, де їм відмовили у їжі та повідомили про них органам влади. У перестрілці Калитка застрелив одного з переслідувачів. Через кілька

Давид Свобода розвінчує міфи. Виступ під час відеопроєкції у посольстві України.

годин викликані з Праги бійці таємних служб за допомогою місцевого комуністичного активу прочесали ліс і впіймали втікачів. Один із них був поранений і його добили у полі. Калитка здався. Його судили 11 жовтня 1949 року, звинуватили у тому, що він був членом УПА. Що він діяв у стані афекту, і захищав своє життя, бо стрілянина почали його переслідувачі, до уваги суд не взяв. І вранці 23 вересня 1950 року його повісили в тюрмі Панкрац у Празі. Міф про «бандерівців» був уже настільки потужний, що уже жив своїм життям і цілком добре дожив і до нинішніх днів.

Марія Щур

Унікальні поштівки у колекції

Нещодавно фонди і колекції Архіву МІґр. Олега Павліва вдалося поповнити цінними історичними матеріалами української еміграції в міжвоєнній Чехословаччині, а саме передвоєнними українськими поштівками, серед яких, зокрема поштівка із зображенням Тараса Шевченка, видана (що дуже цікаво) «Російською бібліотекою та читальнею Л. Н. Толстого» в Празі в 1911-му році та поштівки Музею визвольної боротьби України в Празі 1920-1930-х рр. видання (див. світлини), а саме: поштівку проекту будови Україн-

ського дому в Празі, яку планував Музей визвольної боротьби України в Празі, а також дві поштівки із зображенням експозиції МВБУ в Празі, на яких зображені куток військового відділу та куток театрално-мистецького відділу. Власник фонду та колекцій Олега Павлів вірить, що нові надбання становитимуть велику цінність для української діаспори в Чеській Республіці, яка професійно займається збереженням своєї інтелектуальної спадщини в міжвоєнній Чехословаччині.

Вл. інф.

Градецькі автобуси для Тячева

Місто Тячів на Закарпатті отримає як дар 5 вживаних автобусів від міста Градець Кралоуве. Тячів є партнерським містом для Кралоувеградського краю. Чеські автобуси з низькою підлогою «Кароса» були одними з перших у цій категорії у Чехії, вони мають емісійний стандарт «Євро 3», і у Тячеві ще можуть послужити для перевезення людей похилого віку, з фізичними вадами, членів спортивних чи туристичних гуртків. Дані автобуси

йдуть на списання у підприємстві громадського транспорту. Окрім п'ятиох «тячівських», інші застарілі автобуси Градця Кралоуве будуть ліквідовані або передані в музеї. Їх замінять новими десятьма 12-метровими машинами «Івеко Урбанвей» від компанії «Злінер» загальною вартістю 55 мільйонів чеських крон. Підприємство оновило свій парк також і електробусами.

пор

П'ять градецьких автобусів поїдуть до закарпатського Тячева.

Дитячий, та великий «Крок»: фестиваль

Яся Студеняк – маленька учасниця «Кроку».

Позитивні емоції, надзвичайно тепла, дружня атмосфера, чудові виступи досвідчених виконавців, таких як ансамбль «Джерело», так і тих, хто робить на сцені перші кроки. Так можна описати враження від фестивалю дитячої творчості «Крок до успіху», який провів 20 жовтня культурно-освітній центр «Крок» для українських діток з різних куточків Чехії. Акція відбулася за підтримки Посольства України у ЧР, підприємців і волонтерів Тараса Якубовського й Тараса Костюка. Фестиваль зібрав понад 60 дітей з міст Мелнік (під керівництвом Тетяни Гуляк), Млада Болеслав (Анета Стойкова), Градець Кралоуве суботня школа «Ниточка

Родоводу» під керівництвом Наталії Доценко), Праги (діти з творчих колективів «Джерело», «ІнФіТДАНСКлуб» та «Крок»), а також юні митці Яна Перкун, Сандра Коломієць, Злата Конончук, Ілля Манько й Михайло Дакус (соліст вокальної студії «Ліра» з міста Калуш на Івано-Франківщині). Було представлено 22 творчі номери та виставку художніх робіт. У журі фестивалю були Тетяна Горупович, Наталія Кольва, Оксана Нагірна, Інна Бодрилова та Тереза Хланьова.

Задоволеними від поїздки до Праги на фестиваль «Крок до успіху» були дітки із Градця Кралоуве. Вони були раді оплескам від виступів, а кожний учасник отримав солодощі та медаль на пам'ять. «Після смачного обіду всіх гостей запросили на екскурсію Прагою, яку провела професіонал-екскурсовод та одночасно директор центру «Крок» пані Марія Гаврилюк. Плавання на катері та пішохідна прогулянка Прагою запам'ятовуються надовго усім учасникам, а також вчителям і батькам, які супроводжували дітей», – поділилися враженнями представники кралоувеградського регіонального об'єднання українців на сторінках у соціалмережі.

Вл. інф.

Тижень кінострічок

У рамках «Днів української культури в ЧР» у Празі відбудеться тиждень українського кіно. У листопаді за підтримки громадського об'єднання «Рута» у кінотеатрах чеської столиці продемонструють сім фільмів, знятих в Україні останнім часом. 14 листопада, о 20-тій годині у кінотеатрі «Атлас» це буде «Вулкан», 15 листопада, о 19-тій годині у кінотеатрі «Евалд» – стрічка «Брама», 16 листопада, о 18 годині у «Понрепо» – «Астенічний синдром», 17 листопада о 19-тій годині у «Евалді» – «Малевич. Український квадрат», також цього дня покажуть «Ніч з Наталкою», 18 листопада о 19.30 у «Понрепо» демонструватиметься нашумілий «Донбас», 19 листопада о 19-тій годині у «Евалді» покажуть «Герой мого часу», і 20 листопада о 20-тій годині на екрани вийде стрічка «Коли падають дерева».

Вл. інф.

Географія «днів» розширюється

«Скешуан» із Хомутова

Кількість міст, які проводять традиційні осінні «Дні української культури» збільшується. Окрім Брна чи Градця Кралового, у Младі Болеслав 14 жовтня у залі музею «Шкоди» відбувся концерт українських митців Володимира Куртяка, Світлани Весни, Олексія Саранчука, які грають популярну музику та авторські пісні. В Хомутові 27 жовтня відбувся концерт та культурно-товариський вечір. Тут виступили гурти «Анонім», «Джерело», «Скешуан», «Водограй», «Ігніс», які заграли традиційну фольклорну музику. А 8 листопада у празькій кав'ярні «Лайка» заграло «Дуо бандуристів» Володимира Войти з Києва та Богдана Шутка з Відня. На 25 листопада у празькій суботній школі «Ерудит» на площі «Угелні трг» запланована лекція Олександра Кучерака та Михайла Пашенка про видатних діячів та вчених Івана Горбачевського та Івана Пулюя. «Дні» завершаться українським вечором музики та танцю, де головний виступ матиме «Джерело» та гості зі спеціальною святковою програмою.

Вл. інф.

Ліберець: пригадали жертв Голодомору

Виставка про Голодомор у ліберецькому храмі.

В греко-католицькій парафії в Ліберці 28 жовтня відбулася міжнародна акція «Запалімо свічку пам'яті!» на згадку про жертви Голодомору 1933 року – геноциду українського народу. Поминальний захід було організовано парафією, Посольством України в Чехії у співпраці з організацією Міжнародна асоціація українців «Євромайдан». Другий секретар Посольства України в ЧР Тетяна Горупович нагадала про масштаби та наслідки організованого радянською владою голодомору, після чого учасники акції зачитали імена 85-ти померлих від голодомору дітей Дніпропетровської області. До присутніх звернулися голова Міжнародної асоціації українців «Євромайдан» М.Топоров та керівник молодіжної організації Праги С.Каліщук. По закінченню панахиди було показано кілька відео композицій, присвячених Голодомору 1932–1933 років в Україні.

Також присутні ознайомились із виставкою «Страчені голодом: невідомий геноцид українців». Акція «Запалімо свічку пам'яті!» проводиться на вшанування пам'яті мільйонів загиблих від голоду українців та з метою поширення правди про один з найбільших злочинів в історії людства ХХ століття. Цьогорічна акція присвячена пам'яті дітей, які померли або не народилися внаслідок Голодомору. Щоденно акція проводиться в іншому місті, в іншій країні світу. Учасники акції щодня зачитують нові імена 85 померлих від Голодомору дітей зі списку мільйонів та вшановують пам'ять загиблих, запалюючи свічку. Триватиме акція до 24 листопада – Дня пам'яті жертв Голодомору. В Чеській Республіці акція відбулася у містах Ліберець, а також 4 листопада у Празі та Брні. Акція ініційована Світовим Конгресом Українців та підтримана Міністерством закордонних справ України, Українським інститутом національної пам'яті та Національним музеєм «Меморіал жертв Голодомору». В Чеській Республіці організаторами акції стали Посольство України в ЧР, Консульство України у м. Брно, Міжнародна асоціація українців «Євромайдан», громадська організація «Празький майдан», громадська організація Українська ініціатива Південної Моравії, Українська Греко-католицька парафія м. Ліберець та Греко-католицька парафія у м. Брно.

О. Іван Семотюк

Розповіли про порушення прав людини в Криму

Грає гурт «Мусафір»

Кримськотатарський вечір відбувся 8 жовтня у столичному експериментальному центрі «NoD». Велика кількість глядачів могла послухати унікальну, хоча місцями дуже сумну, панельну дискусію про сучасний стан прав людини в Криму. До Праги на цю подію завітав кримсько-

татарський дисидент Ільмі Умеров, заступник голови Меджлісу кримськотатарського народу. Після окупації півострова Росією він відмовився співпрацювати із загарбниками, виїхати з батьківщини, тож був заарештований окупаційною адміністрацією, насильно підданий психіатричним обстеженням і згодом вивезений за межі Криму. За домовленістю із турецьким президентом його вислали до Стамбулу, звідки він переїхав до Києва. Про судові процеси з кримськими татарами в окупованому Криму розповів російський адвокат Алексей Ладін. За його словами, окупаційна адміністрація конструє обвинувачення кримських татар у екстремізмі та тероризмі навіть на основі критики її діяльності у соцмережах. Активістка із захисту прав людини Таміла Ташева розповіла про діяльність неформального об'єднання родичів по-

літичних в'язнів «Кримська солідарність», які допомагають один одному. Про специфіку журналістської діяльності на півострові розповів російський репортер Антон Наумлюк. Він каже, що професійної журналістики в Криму вже не існує. Правдиву інформацію можуть донести тільки громадянські активісти, які у свій вільний час відвідують судові засідання і обшуки, а згодом інформують про них через соцмережі. Також Ільмі Умеров та Таміла Ташева дали розгорнуті інтерв'ю серверу «info.cz». Дещо веселішим було куштування кримськотатарських страв – чебуреків, пахлави тощо, за музичного супроводу фолк-джазового гурту «Мусафір». Це вже друга кримськотатарська акція Посольства України у ЧР та благодійної організації «Людина в скруті».

Вл. інф.

Відвідини чотирьох визначних місць на Покрову

Пам'ятник у Лада в Под'єштєді. Фото прес-служби посольства.

На Свято святої Покрови та до Дня захисників Вітчизни українці Чехії вирушили в поїздку місцями української пам'яті, організовану Посольством України в співпраці з фірмою-перевізником «Regabus». Учасники відвідали 4 пам'ятники воїнам Української Галицької Армії, що боролися за українську свободу та незалежність. Ці пам'ятники – роботи відомих українських скульпторів – розташовані у різних куточках Чехії: Ліберець, Лада в Под'єштєді, Йозефов та Пардубіце. Посол України Євген Перемішніс у своєму вітальному слові висловив побажання, щоб така поїздка стала хорошою традицією для чеських українців. Посольство України останнім часом активно займається реконструкцією пам'ятних місць у Чехії. Три з чотирьох пам'ятників даної поїздки було реконструйовано за кошти МЗС України.

Перша зупинка – в місті Лада в Под'єштєді. Пам'ятник тут було відкрито 20 жовтня 1921 року біля цвинтаря російських і українських інтернованих військових Першої світової війни для вшанування загиблих вояків УСС та УГА. Хронологічно він є першим і одним із найбільших військових монументів на території Чехії. Автором проекту став колишній чотар війська УГА, скульптор Михайло Бринський. Центральною фігурою монумента є кобзар із бандурою, над головою якого вирізьблено тризуб та цитату із поеми Тараса Шевченка «До Основ'яненка»: «Не поляже, а розкаже, що діялось в світі, чия правда, чия кривда, чий ми діти...» Обабіч кобзаря на півколонах вирізьблені бойові хрести УСС та УГА. На задній стороні пам'ятника викарбувані імена загиблих та померлих. Друга зупинка – місто Ліберець. Тут, на військовому цвинтарі, у 1927 році було встановлено пам'ятник бійцям Гірської бригади УГА. Ідеться про єдину роботу в монументальному стилі відомого українського скульптора та художника Василя Касіяна, що зобразив тіло вбитого стрільця, над яким завмерли у горі дружина та діти. Надзвичайною майстерністю відзначається кожна деталь монумента: типовий український одяг матері, дітей, форма, зброя та амуніція полеглого солдата Першої світової. Третя зупинка – Йозефов. Тут стоїть монумент у вигляді високого хреста за проектом професора Лісовського. Його було встановлено в 1941 році. Форма хреста та схрещені мечі на фронтоні могили відтворюють чітку асоціацію з типовим хрестом українського козацтва. У центрі хреста зображено тризуб з мечем посередині. На стиліній плиті

викарбовано 25 імен. Дати поховань починаються 1921 роком і закінчуються 1967 роком. Монумент було реконструйовано коштом МЗС України.

І четверта зупинка – цвинтар у місті Пардубіце. Тут дивом збереглася могила інтернованих військових Української Народної Республіки. Цей монумент – роботу письменниці й архітекторки Оксани Лятуринської – було відкрито 1 листопада 1932 року коштом організації «Самопоміч українських емігрантів Північно-Східної Чехії». Членами організації були інтерновані українські стрільці, з яких було сформовано робітничі бригади, що допомагали відновлювати чехословацькі залізницю, греблі та інші інфраструктурні об'єкти. Десята частина заробітку віддавалася саме на встановлення пам'ятників загиблим побратимам.

За словами дослідниці Ганни Величко, цьому монументу з виразною українською символікою – тризубом, галицьким левом і архангелом – удалося врятуватися лише дякуючи необізнаності місцевих чехословацьких комуністів та наявності пізніших чеських імен на надгробку (очевидно, нащадків похованих воїнів). Пам'ятником опікувалася українська громада з Пардубіце. Нещодавно монумент реконструювали за фінансової підтримки Посольства України. Біля всіх пам'ятників учасники подорожі виконували гімн України та поклали квіти на могили бійців за українську незалежність.

Прес-служба посольства України

Дні нашої культури у Брні

Українське життя вирує у «моравській столиці». Так, тут 6 жовтня урочисто відкрився Український культурно-освітній центр, у якому мають змогу займатися діти. Маленькі і юні відвідувачі центру з натхненням сприйняли початок його роботи, сподіваємось, з таким же натхненням у ньому займатимуться і надалі. Цим розпочалися майже шістьдесят «Днів української культури у Чехії», які третій рік поспіль проводяться і у Брні. Тут вони продовжились кінопоказами, концертами, лекціями й вікторинами, які підготували молоді ентузіастки із «Української ініціативи Південної Моравії». Молитвою та панахидою на центральному цвинтарі

міста вони відзначили тут День Козацтва та Захисника України 14 жовтня, показали стрічку «Моя Бабуся Фані Каплан» 21 жовтня, провели тематичну вікторину 26 жовтня, демонстрували новий український мультимедійний фільм «Викрадена принцеса: Руслан і Людмила» 28 жовтня, розповіли про окупацію українського півострова показом фільму «Крим, як це було» 4 листопада. Також 7 листопада тут відбувся концерт «Дуо бандуристів», показали кіно «Інфоголік» 11 листопада, а на 25 листопада запланований показ фільму «Голод 33», а також бесіда зі спеціальним гостем про Голодомор в Україні 28 листопада.

Вл. інф.

Брненські українці помолилися за спокій захисників України

«Душа» Олега Павліва вийшла друком

За підтримки Української ініціативи в Чеській Республіці в Будинку національних меншин в Празі в рамках Днів української культури відбулася презентація уже 6-ї за рахунком книги Олега Павліва «Душа», яка вийшла друком у хмельницькому видавництві «Лілія». Сюди завітали науковий співробітник Академії наук Чеської Республіки д-р Олександр Кучерак, письменниця Тетяна Корпан, яка цього року дебютує зі своєю книгою «Роздоріжжя або дві дороги», представник «Координаційного ресурсного центру» Олекса Мартинець та інші. Своє привітання автору книги надіслала журналіст «Радіо «Свобода» Оксана Пеленська, зазначивши, що видання нової книги – це завжди велика перемога. Вона хотіла особисто відвідати презентацію книги, але з огляду на її щільний робочий графік прийти не змогла.

Автор книги зазначив, що всі його оповідання (а це вже третє за рахунком оповідання, яке вийшло друком окремою книгою) написані ним з українського народного життя і відповідають дійсності написаного в них. Перші два оповідання «Страчене кохання» і «Скалічена доля» були присвячені подіям польсько-українського конфлікту 1918-1947 років та подіям Голодомору 1946-1947 років в Україні і Молдові. Цьогорічне оповідання «Душа» автор присвятив подіям 1944-го року, коли жителі Західної України з другим приходом совітів на західноукраїнські землі вимушені були протистояти антагоністичному та атеїстичному радянському режиму. Оповідання написане за спогадами очевидців, воно наповнене трагедією

Під час презентації книги «Душа» Олега Павліва.

життя пересічних, простих західноукраїнських селян, які були вимушені пережити і побороти не тільки лихоліття Другої Світової війни, але й лихоліття безбожної, атеїстичної совецької системи, яка змушувала українців зневіритися в Бога, але все ж не могла зламати віру українців в Бога і Україну. Книга позитивно та схвально відрецензована кандидатом філологічних наук та поетесою із Києва Надією Гаврилюк, а значить повинна

знайти прихильність і серед читачів. Досвідчений автор книги вміло конвертував спогади очевидців в руслі художньої літератури, в чому, з огляду на його попередні художні книги, він майстер, тому певен, що книга сподобається усім тим читачам, які люблять прості, життєві і невидумані оповідання з українського народного життя, які я особисто вважаю українською народною класикою.

Мелітон Попович

До уваги громадян України!

Нагадуємо про порядок реалізації Вашого виборчого права. Усі громадяни України, які проживають чи перебувають в період підготовки та проведення виборів за межами України, мають право голосувати на території іншої держави, незалежно від того, перебувають вони чи ні на консульському обліку в закордонній дипломатичній установі України. Законодавство надає можливість проголосувати всім громадянам України за кордоном.

Водночас реалізація такої можливості багато у чому залежить від самих громадян України. Так, для включення до списку виборців на закордонній виборчій дільниці громадянин України за кордоном може:

– у будь який зручний для себе час (у тому числі поза межами виборчого

процесу) особисто подати до Консульства заяву про включення до Реєстру або зміну виборчої адреси (якщо його вже включено до Реєстру); звернутися особисто до консульської установи для постановки на консульський облік.

– безпосередньо під час виборчого процесу особисто подати до дільничної виборчої комісії Консульства заяву щодо неправильностей у попередньому списку виборців не пізніше як за п'ять днів до дня голосування.

Радимо при поданні заяви про включення до Реєстру або зміну виборчої адреси в Реєстрі попередньо перевіряти своє включення до Реєстру та виборчу адресу. Дізнатися про це все й перевірити, чи правильно вказано в Реєстрі прізвище, ім'я, по-батькові та виборча адреса, можна за допомогою онлайн сервісу

«Особистий кабінет виборця» (<https://www.driv.gov.ua/ords/?p=111:LOGIN>) на веб-сторінці «Державний реєстр виборців». Для цього потрібно зареєструватися в «Особистому кабінеті виборця» і зробити відповідний запит. Орієнтовно протягом однієї доби виборець отримує відомості щодо своїх даних у Реєстрі на електронну адресу, вказану при реєстрації.

Просимо стежити за інформацією, яка розміщується на сторінці Посольства України та звертатись з питань забезпечення участі у виборчому процесі заздалегідь. **Телефони: +420 227 020 212, електронна пошта: cons_cz@mfa.gov.ua, адреса: Шарля де Голля 915/27, 160 00 Прага 6.**

Зустріч на «Карлаку»

У пошуках нащадків Володимира Горбового

ТЕКСТ: Олег ПАВЛІВ

Письменник Олег Павлів із онуком д-ра Володимира Горбового під час зустрічі на Карловому наместі в Празі, 18 жовтня 2018 року.

24 серпня 2016 року, саме на 25-ту річницю незалежності України, вперше вийшла друком книга спогадів незламного борця за Україну, адвоката Степана Бандери д-ра Володимира Горбового «Погода совісті»¹, завдяки якій читачі отримали можливість ознайомитись із подвижницьким життям д-ра Володимира Горбового не з чужих уст, але із його власних автобіографічних мемуарів, виданих окремою книгою.

Але на цьому мої дослідження життя й діяльності д-ра Володимира Горбового не завершилися. Я невпинно намагався віднайти його сина Романа Горбового, який народився в Добржїші в 1926 році від першого шлюбу студента Карлового університету Володимира Горбового із Геленою Косінеровою. Роман Горбовий

¹ Погода совісті / Горбовий Володимир д-р ; Упорядники Мґр. Олег Павлів та о. Ігор Пелехатий. – Прага – Долина – Івано-Франківськ: Видавництво «Нова Зоря», 2016. – 119 с., іл. Прим.: книга видана власним коштом упорядників та на кошти подружжя Наталії Касанової і Каміла Касана (громадянина Словаччини).

Д-р Володимир Горбовий із сином Романом Горбовим в селі Оболоня (Долинський р-н, Івано-Франківська обл.), 1979 р. (Джерело: Архів Володимира Горбового).

помер в 1988 році. Але все ж таки вдалося віднайти онука д-ра Володимира Горбового, якого назвали теж Володимиром. Пан Володимир проживає в Празі. Я зустрівся з ним на Карловому наместі 18 жовтня цього року і той люб'язно погодився на інтерв'ю. Пан Володимир дуже подібний зовні на свого дідуся. З собою онук Володимир приніс кореспонденцію та фотографії, пов'язані з дідусем. До огляду громадськості вони публікуються вперше у журналі «Пороги».

У 1926 році народився його тато – Роман Горбовий. Бабуся, пані Гелена, була чешкою із єврейським корінням, родина якої в Добржїші мала приватну крамницю і займалася торгівлею. В роки Протекторату Чехії і Моравії (1938-1945) пані Гелену нацисти відправили до концетраційного табору Терезін, в якому вона вижила як одна із небагатьох. Після Другої світової війни користувалася спеціальною пенсією для в'язнів німецьких концтаборів.

Отже, можна із впевненістю стверджувати про те, що д-р Володимир Горбовий, в чому його і сьогодні звинувачують деякі історики, не міг бути колаборантом і не співпрацював з нацистами. Він знав, що нацисти переслідували і винищували в концтаборах євреїв, однією з яких була його дружина Гелена. Він не міг бути прихильником нацизму і це очевидно. Після того, як д-р Володимир Горбовий повернувся із заслання в Сибіру, його син Роман невпинно намагався повернути батька до Чехословаччини. У 1978

Лист д-ра Володимира Горбового своєму онуку Володимирі Горбовому, 1979 р. (Джерело: Архів Володимира Горбового)

та 1982 роках він звертався до уряду СРСР із проханням дозволити д-ру Володимирі Горбовому приїхати до нього в гості в ЧССР, але уряд СРСР відмовив у цьому. Окрім того, комуністичний уряд Чехословаччини забороняв сину відвідати свого батька в УРСР. І тільки завдяки тому, що син Роман працював в Музичному театрі в Карліні, який в 1979 році перебував із гастролями у Львові, син Роман зумів вирватися зі Львова в село Оболоня (Долинський р-н, Івано-Франківська обл.), де в той час проживав його батько, д-р Володимир Горбовий. В архіві онука Володимира збереглася унікальна світлина зустрічі сина і батька Горбових у 1979 році.

Унікальним слід відзначити сімейне листування д-ра Володимира Горбового із онуком Володимиром. Нічого з цього, напевно, ще не було опубліковано ні в Україні, ні в еміграції. Звичайно, що нічого політичного в них не віднайти, оскільки усі політично написані листи совєцькі КДБісти знищували, і вони не могли дійти до сім'ї д-ра Володимира Горбового у Чехословаччину. Слід відзначити бездоганне володіння д-ром

Д-р Володимир Горбовий із поетом та членом УНФ (Український Національний Фронт) та УГГ (Українська Гельсінська Група) Зеновієм Красівським, 1980-ті рр. (Джерело: Архів Володимира Горбового).

Дружина д-ра Володимира Горбового Гелена Косінерова (стоїть крайня справа) (Архів Володимира Горбового).

Володимиром Горбовим чеської мови, якою він писав свої листи рідним в Чехословаччині. До огляду читачів подаю один із листів, адресований д-ром Володимиром Горбовим своєму онуку Володимирі і написаний ним 12 березня 1979 року²: «мій дорогий Володя! Маю велику радість, коли пишу Твоє ім'я. Адже я також Володя. Це слово має українське походження і означає те ж саме що й «панувати», «володіти», «керувати», так чи інакше бути на верху, а не внизу. Адже

² Лист з чеської на українську мову перекладений автором статті.

людина має в своїй крові, у своїй природі потяг і схильність йти та цілитись вперед і в ніякому випадку назад або геть. Тому я ще в народній школі був першим учнем в класі. Відтак я досягнув того, що в університеті закінчив два факультети, а також маю два докторати в Карловому і Ягеллонському університетах. Все це завдяки моїм батькам, тому що я їх завжди слухався і виконував їхні вказівки та поради. Адже батьки мають великий досвід і краще розбираються в речах, ніж початківці – їхні діти.

Я хотів би, мій дорогий Володя, щоб і ти звернув увагу на мою поведінку і мої вчинки, і робив так, як це робив Твій батько і дідусь. Будь гідним послідовником нашого імені. І я мав своє господарство, свої коні, телята, свині і півні. Але це була моя робота. Головним джерелом мого існування була правнича освіта і робота. Тобто я працював в якості адвоката, судді вищого суду і юрисконсультом в Міністерстві аграрної промисловості. Із твоєї поштівки догадаюся, що Ти в Початках на лікуванні. Я б хотів знати цьому причину. Сподіваюся, що Ти вже повністю здоровий і старанно продовжуєш навчання.

Мені відомо, що наша Ренатка, тобто

Твоя сестричка, є чудовою і зразковою ученицею. Спробуй і Ти йти з нею одним кроком, щоб досягнути того, чого може досягнути вона. Також із дорогої Романи можеш брати приклад.

Прошу передай мій сердечний привіт мамі, татові і Ренатці. Цілую Вас усіх. Ваш дідусь Володя».

Після смерті Романа Горбового у 1988 році його дружина Станіслава Швєглова (за словами онука Володимира – племінниця Антоніна Швєгли³) зберігала сімейний архів, та померла у 2010 році. Рід д-ра Володимира Горбового продовжили його онуки – Володимир Горбовий, Рената Горбова (у шлюбі Вржегоржева) і Романа Горбова (в шлюбі Андерова). На завершення моєї з онуком Володимиром розмови я подарував йому упорядковану мною книгу спогадів д-ра Володимира Горбового «Погода совісті», а онук Володимир взамін подарував для мого особистого архіву деякі світліни зі свого особистого архіву, зокрема фотографію зустрічі його батька Романа із дідусем д-ром Володимиром Горбовим в Україні в 1979 році.

³ Антонін Швєгла – міністр внутрішніх справ Чехословаччини (1918-1920) і голова уряду Чехословаччини у 1922-1929 роках.

Хустові на славу!

Юрій Шанта – один з останніх живих борців Карпатської України 1939 року

ТЕКСТ: Микола МУШИНКА

Про Карпатську Україну 1938-1939 років видано десятки книжок, сотні наукових статей, та все ж таки ця тема далеко не вичерпана. Нещодавно я ознайомився із роботою Юрія Шанти «Бились хлопці Хустові на славу». Це – його спогади про участь в обороні Карпатської України в березні 1939 року. З ними я б хотів ближче познайомити читачів та віддати честь мабуть останньому живому учасникові цієї боротьби.

Юрій Шанта народився 29 січня 1918 року в селі Люта Великоберезнянського округу в одинадцятидільній селянській сім'ї. Та зрілого віку дожило лише шестеро дітей: четверо хлопців та двійко дівчат. Після закінчення великоберезнянської горожанської школи Юрко поступив до Мукачівської державної торговельної школи, яку закінчив 1938 року і став бухгалтером Підкарпатського банку в Ужгороді. Після окупації Ужгорода мадярами внаслідок Віденського арбітражу від 2 листопада 1938 року Шанта повернувся у рідне село, де з Миколою Виноградським (Вайнбергером) – колишнім офіцером Чехословацької армії, вів пропаганду про Карпатську Січ. Згодом виїхав у Севлюш (нині Виноградів), де працював в Уряді опіки над пошкодженими війною, а на початку 1939 року став членом Організації Народної Оборони «Карпатська Січ» (ОНОКС).

В обороні Карпатської України

15-18 березня 1939 року він брав участь в обороні Хуста. Після програних боїв потрапив у мадярський полон, з якого після жорстоких тортур йому щасливим випадком вдалося вирватися. Влітку 1939 року він нелегально емігрував спочатку до Словаччини, згодом до табору для біженців у Австрії, звідти у жовтні 1939 року – в Берлін. Там він, працюючи робітником, вивчав німецьку мову, а в січні 1941 року вступив до Вищої економічної школи, яку успішно закінчив влітку 1944 року. Уникаючи небезпеки під час бомбар-

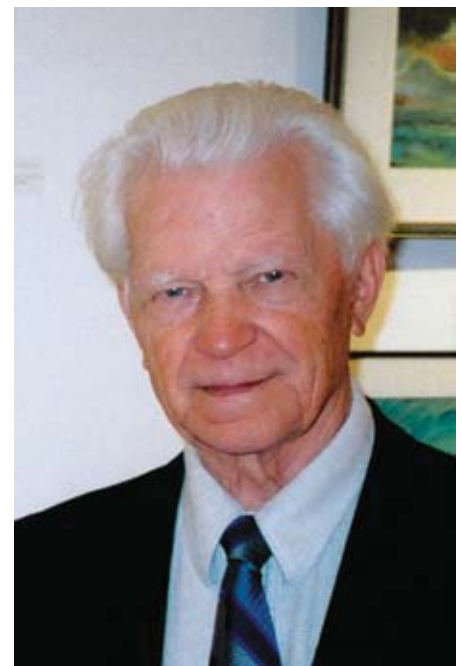
дувань Берліна, він восени того ж 1944 року переселився у місто Усті-над-Лабем у Судетах, де отримав роботу бухгалтера, а звідти 1945 року переїхав до Праги. Після комуністичного путчу в Чехословаччині 1948 року Ю. Шанта поїхав до прикордонного містечка Аш, а звідти у жовтні 1950 року нелегально перейшов в американську зону Німеччини – до Нюрнбергу, де його інтернували у таборі для біженців із Чехословаччини. Звідти влітку 1951 року він виїхав у Канаду, яка стала його другою батьківщиною.

Усе це Юрій Шанта детально описує у своїх спогадах. Часто опиняючись на грані смерті, він був переконаний, що зберегла його віра в Бога... і – щира мамина молитва за його здоров'я. У Канаді Ю. Шанта поселився спочатку в Монреалі, а опісля – у Торонто. У 1957 році Юрій одружився з Лесею Бризгун, дочкою українських лікарів. Її тато походив з Волині, а мати – народилася на засланні у Сибіру. Леся народилася 1920 року в нинішній Польщі, дитинство провела у Стражському в Словаччині, середню освіту здобула в Гуменному, а вищу педагогічну (фізичне виховання та англійська мова) – у Братиславі. Від 1945 року жила і працювала у таборах для «переміщених осіб» у Німеччині, а в 1948 році разом з батьками переселилася до Канади, де стала відомою громадською діячкою та дитячою письменницею, авторкою 23 дитячих книжок¹. Деякі були перевидані в Україні.

Книга спогадів

Юрій Шанта, працюючи бухгалтером, з перших же днів залучився до роботи Братства «Карпатська Січ» та Українського Національного Об'єднання. У Канаді він завершив своє навчання, здобув ступінь магістра славистики, а від 1983 року інтенсивно збирає матеріали про

¹ Біографічні дані про Ю. Шанту надіслала мені його дочка Людмила Шанта з Канади, разом з комп'ютерною версткою невідредагованої версії праці батька (500 сторінок), за що їй щиро дякую.

Юрій Шанта

Карпатську Україну 1938-1939 років. На цю тему він опублікував кілька статей. Кульмінацією інтенсивних пошуків дослідника є його книга «Бились хлопці Хустові на славу...». У колишньому Радянському Союзі ця тема була забороненою або зображувалась у вкрай спотвореному вигляді. Основною джерельною базою є праці, опубліковані по свіжих слідах зображуваних подій 1939-1943 років (Августина Волошина, Василя Гренджі-Донського, Володимира Бірчака, Василя Пачовського та ін.), пізніше – на Заході (Петра Стерча, Юліяна Химинця, Сергія Єфремова, Августина Штефана, Вікентія Шандора, Антона Куцинського, о. Атанасія Пекаря та ін.). Після проголошення незалежності України до них долучилися праці дослідників на рідних землях, написанні здебільшого на основі розсекречених архівних джерел

(Олекси Мишанича, Григорія Дем'яна, Павла Чучки, Миколи Веґеша, Омеляна Довганича, Юлії Зейкан та ін.). До цих праць додалися спогади автора – безпосереднього учасника зображуваних подій. Ю. Шанта не обмежується лише переліком реальних фактів, але наводить обширні цитати з використаних джерел, чим його книжка набуває характер своєрідної хрестоматії.

На жаль, у далекій Канаді йому були недоступні праці, видані останнім часом на тему, що так цікавила його: роботи Степана Клочурака, о. Степана Папа, Івана Ребрика та інших.

Писав про Волошина, Прхалу, Бенеша та ін.

Автор переконливо доводить, що українці Закарпаття (під назвою «русини», «рутени») тут були автентичним населенням, яке угорські наїзники у IX столітті завоювали і протягом тисячоліття намагались помадярити його, у більшості безуспішно. Лідером карпатоукраїнського відродження першої половини XX століття Ю. Шанта вважає Августина Волошина, якому в праці присвячено окремий розділ. Автор підкреслює багатогранну діяльність А. Волошина як педагога, політика, громадського діяча, вченого, журналіста.

Чимало уваги автор надав конфлікту з генералом Левом Прхалом – командиром Чехословацьких військ у Карпатській Україні та міністром в уряді Карпатської України, іменованим празьким урядом без згоди прем'єра А. Волошина. Це незаконне іменування викликало масові протести по цілому Закарпатті. Автор припускає, що Л. Прхала був шпигуном Польщі, тому відмовився видати бійцям Карпатської Січі зброю для оборони Карпатської України спочатку від польських та угорських терористів, пізніше – від регулярної угорської армії. Факт, що після німецької окупації Чехословаччини і створення протекторату Чехія і Моравія генерал Л. Прхала знайшов притулок у Польщі, дає Ю. Шанті вважати це припущення за правду. З праці Ю. Шанти, наприклад, довідуємося, що президент Чехословаччини Едвард Бенеш підсунув Сталіну фальшивку про підготовку путчу проти нього з боку керівництва Червоної армії, на підставі якої Сталін напередодні Другої світової війни фізично знищив увесь вищий командний склад Червоної армії на чолі з міністром збройних сил маршалом Тухачевським, що дозволило Гітлеру в короткому часі зайняти всю Україну з колосальними втратами в радянському війську та, зокрема, в цивільному населенні.

Чимало уваги Ю. Шанта присвятив і дружнім взаєминам між Гортієм і Гітлером вже від середини 30-х років XX століття. Саме з благословення Гітлера

Угорщина завоювала Карпатську Україну в березні 1939 року, встановивши там жорстокий терор, ініційований ставленником уряду Угорщини Міклошем Козьмою, колишнім міністром внутрішніх справ Угорщини та засновником т. зв. «Добровольчих загонів» («Szabadcsapatok») мадярської армії, які ніби не підлягали урядові Угорщини, хоч були ним керовані й фінансовані.

Незвідані сторінки оборони К. У.

Та найбільше уваги автор присвятив героїчним боям невеличкої групи Карпатської Січі з регулярним п'ятдесятитисячним військом мадярської армії, озброєним артилерією, танками та літаками. Ці бої не мали шансів на успіх, однак затримали поступ угорської армії на Хуст і дозволяли уряду Карпатської України провести дводенне засідання її Союму (парламенту), який 15 березня 1938 року згідно з міжнародним правом проголосив незалежність Карпатської України.

Юрій Шанта як прямий учасник боїв на Красному Полі дає про це яскраве свідчення. На запитання «Хто обороняв Хуст, коли чеська армія під командуванням генерала Л. Прхали не боронила його і не допустила, щоб хустські січовики боронили?» автор відповідає: «Військові-українці не допустили, щоб мадяри зайняли Хуст 15 березня. Постаралися, щоб відбулося засідання Союму Карпатської України». І додає: «Ця важлива сторінка збройної боротьби Карпатської України майже цілком не відома і взагалі не досліджена». Цими героями, крім бійців Карпатської Січі, були, головним чином, закарпатські жандарми й фінансисти української національності. У своїй книзі вперше розповів про бої на інших відтинках підходу до Хусту: мукачівському, ужгородському, іршавському та великобєрезнянському, про які досі в літературі не було достовірних описів.

Автор вступив у ряди Карпатської Січі вранці 15 березня 1939 року в Севлюші (Виноградіві) разом з групою севлюських семінаристів і вже наступного дня на Красному Полі був заділений до третьої чоти січовиків під керівництвом кошового Михайла Козичаря із завданням ліквідувати групи мадярських терористів в околиці Красного Поля. Дві інші чоти січовиків на Красному Полі вступили у нерівний бій з наступаючою мадярською армією і майже усі полягли героїчною смертю або потрапили в полон і були на місці розстріляні.

Усе це в книзі описано дуже детально з наведенням конкретних документів. Чота, в якій був Ю. Шанта, врятувалася відступом на поїзді у Хуст. Уряд Карпатської України емігрував у Румунію, а звідти – в Югославію, яка дала біженцям політичний притулок (в основному в селі Руський Керестур, заселеному пересе-

ленцями XVIII століття і Закарпаття).

Під тортурями окупантів

Залишки розгромленої Карпатської Січі разом з великою групою цивільних осіб подалися із Великого Бичкова на румунський бік вброд через крижану воду річки Тиси. Румунські прикордонники роззброїли їх і зареєстрували. Населення їх нагодувало, просушило й переночувало, а вранці 18 березня усіх 273 осіб румунське прикордонне військо під командуванням майора мадярської національності екстрадувало через міст на закарпатський бік Тиси й передало в полон мадярській армії. У місцевій горожанській школі мадярські «слідчі» піддали полонених жорстоким тортурам. У Великому Бичкові Ю. Шанта був свідком вбивства мадярськими гонведами закарпатоукраїнських патріотів – інженера Миколи Литвицького та учителя Дмитра Остапчука. Дружина Дмитра Остапчука Анна після закатування чоловіка (йому багнетом викололи очі, підрізали горло й на смерть добили вистрілом у чоло) разом із сином та дочкою переселилася в с. Чертіжне на Пряшівщині, де працювала вчителькою, виховавши цілу генерацію національно свідомих людей. За вбитого чоловіка жодної пенсії не одержала, бо мадярські органи відмовились дати посвідку про смерть чоловіка.

Ще більші знущання і тортури пережили січовики у в'язницях Варюлопоша, Кривої та інших. Окремий підрозділ сьомого розділу автор присвятив мученицькій смерті Августина Волошина у московській Лефортовській тюрмі. Там же подано поіменний (далеко не повний) список «славних лицарів, що мужньо і гордо життя своє віддали в обороні Карпатської України» – 254 імена.

Ю. Шанта далекий від того, аби в кривдах, нанесених населенню Карпатської України майже 70 років тому, обвинувачувати мадярський, польський, чеський (чехословацький) та інші народи. Це була вина тодішніх керівників тих народів та їх країн. Більшість їх було засуджено та справедливо покарано, хоча ще й сьогодні в певних колах політиків є намагання виправдати заподіяні кривди і засуджувати оборонців Карпатської України. У кінці своєї праці Ю. Шанта пише: «Українці не забувають про кривди, нанесені в минулому землякам, але дивляться вперед на майбутнє. Болюче минуле не сміє стати перешкодою для нав'язування обопільно корисних стосунків у майбутньому на взаємно вигідних засадах міжнародного рівня». А це шлях, яким би мала убиратися рухатися майбутня міжнародна політика.

Автор – професор, д-р філол. наук, іноземний член НАН України, проживає в Словаччині

Ще одна «Чорна вівця»

Угорська влада не дотримується європейських цінностей: санкції ЄС та уроки для України

ТЕКСТ: Ігор БУРГ¹

Баннер перед референдумом про міграційні квоти в Угорщині закликає «зупинити Брюссель». Та все ж чимало угорців заклики «Фідесу» сприймають скептично (вручну дописано – «Але гроші від нього маєте, правда?»)

Відносини між Брюсселем та Будапештом вкрай загострилися понад три роки тому. У 2015 році країна побудувала 155-кілометровий паркан на кордоні із Сербією – проти навали біженців. Прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана звинувачують у надмірній жорсткості. А він називає міграційну політику ЄС «загрозою християнській ідентичності» і «троянським конем тероризму». Непоступливість Угорщини була підтримана Польщею, а потім і Австрією та Італією. Лідер британських євроскептиків Найджел Фарадж навіть жартівливо закликав Угорщину «вступити в клуб Brexit».

Ще у 2010 році з'явилися перші серйозні ознаки авторитаризму: тоді «Фідес» майже одразу після перемоги на виборах різко обмежив свободу слова, мас-медіа за критику влади могли отримати величезні штрафи – 90 тисяч євро і вище. Була обмежена автономія університетів та шкіл. А тепер дійшло до того, що почалися арешти безхатків за те, що вони... живуть на вулиці. Щоб «остудити» запал Будапешта, Європарламент вирішив

покарати Угорщину. Лідери Євросоюзу вважають, що їхні кулуарні умовляння Орбана бути «м'якшим» не допомогли, а той заявив, що готовий перед євродепутатами відповісти на звинувачення в порушенні демократичних цінностей. **Санкції за недемократичність і зловживання фондами ЄС¹**

Ще у липні у Брюсселі не було бажання починати санкційні дії, тому від угорського керівництва зажадали скасувати поправки в національному законодавстві щодо запровадження кримінальної відповідальності за підтримку неурядовими організаціями нелегальних мігрантів. В першу чергу це стосувалося організації, що фінансуються фондами Джорджа Сороса. Адміністративні заходи були застосовані до мас-медіа і вузів, які теж фінансуються фондом Сороса. Але «чорну мітку» від Брюсселя Будапешт проігнорував.

Європарламент прийшов до висновку, що керівництво країни руйнує одну із основних цінностей – верховенство права. 11 вересня депутат від Нідерландів Джудіт Саргентіні, представляючи свою доповідь про Угорщину, сказала: «Європейський парламент надсилав важливе повідомлення: ми виступаємо за права всіх європейців, у тому числі угорських громадян, і ми захищаємо наші європейські цінності». Євродепутат переконана, що в Угорщині зруйновано верховенство закону.

Більш того, доповідачка заявила про наступ на демократію в цій країні: «Угорський уряд ефективно змусив замовчати незалежні ЗМІ, вчених тримає на повідку, намагаючись позбавити майбутні покоління навичок критичного мислення. Уряд замінив незалежних суддів наближеними до режиму, унеможливив для не-

¹ Бург Ігорь. Санкции ЕС против Орбана или против Венгрии? // Реалист, 2018. – 1 октября. Режим доступа: <https://realist.online/article/sankcii-es-protiv-orbana-ili-protiv-vengrii>

урядових організацій надавати необхідні послуги бездомним людям чи біженцям». Також члени уряду Віктора Орбана і їхні родичі звинувачувалися у збагачуванні за рахунок європейських фондів. Ревізори з ЄС, які вивчають порушення при реалізації проектів в Угорщині за кошти бюджету ЄС, виявили істотні зловживання при будівництві метро, а також те, що для 36% проектів ЄС виконавці призналися без тендера. Не виключено, що уряд Угорщини буде оштрафований на значну суму.

У підсумковому документі Європарламент зазначив, що вступ Угорщини до ЄС «був добровільним актом, заснованим на суверенному рішенні, із широким консенсусом по всьому спектру політики», і підкреслив, що будь-який угорський уряд зобов'язаний усунути ризик серйозного порушення цінностей ЄС.

Парламентарії прийшли до висновку, що в Угорщині порушені основні принципи Європейського союзу (ст. 2 Договору про ЄС), потоптане право на справедливий суд, спостерігаються випадки переслідування ЗМІ, утискаються мігранти, сексуальні і національні меншини, обмежується свобода совісті та віросповідання та права на вільні об'єднання громадян. 12 вересня 448 депутатів Європарламенту проголосували за те, щоб почати відносно Угорщини процедуру запровадження санкцій; 197 виступили проти, 48 утрималися.

Непросте для Брюсселя рішення
Європарламент закликав Раду ЄС вжити заходів проти держави-члена ЄС, щоб «запобігти системній загрозі для основоположних цінностей Союзу». Ці цінності, закріплені в ст. 2 Договору ЄС і відображені в Хартії основних прав ЄС, включають «повагу до демократії, рівність, верховенство закону і прав людини». Члени Європарламенту закликали країни ЄС «ініціювати процедуру, передбачену ст. 7 (1) Договору ЄС». При цьому відзначили,

що, незважаючи на готовність угорської влади обговорювати законність яких-небудь конкретних заходів, вони не розглядали ситуацію і «залишається багато проблем». Євродепутати назвали процедуру запровадження санкцій щодо Угорщини «превентивною фазою, яка припускає діалог з відповідною країною і призначена для запобігання можливих санкцій». За існуючою процедурою, пропозиція про рішення Ради Євросоюзу буде скерована в країни-члени ЄС. І якщо більшість (чотири п'ятих) побачать серйозний ризик порушення цінностей ЄС в Угорщині, то його схвалять. Раді ЄС також потрібно буде вислухати думку угорських властей. Країни-члени ЄС можуть також звернутися до Угорщини з рекомендаціями щодо протидії ризику. На більш пізньому етапі Європейська рада може одногосно і за згодою парламенту визначити, чи існує в Угорщині серйозне і постійне порушення верховенства права, демократії та основних демократичних свобод. Якщо так, тоді можуть бути санкції, які зводяться до призупинення права голосу Угорщини в Раді. Досі жодна країна-учасниця ЄС не піддавалася такому суворому покаранню згідно зі статтю 7 Договору про Європейський Союз (Лісабонський договір).

Це – «шантаж» і «помста»

У відповідь угорський міністр закордонних справ Петер Сійярто заявив, що Угорщину вирішили покарати за її антиміграційну політику. Віктор Орбан назвав рішення Європарламенту помстою за відмову Будапешта приймати мігрантів за квотами ЄС, і додав, що «в 2019 році, після виборів до Європарламенту, нинішнє керівництво ЄС, яке не захищає Європу від мігрантів, буде зміщене». Влада Угорщини поширює відеоролик, який закликає не піддаватися «шантажу» Брюсселя, мовляв, «Європарламент своїми діями порушує власні правила, а весь процес – політична помста Будапешту за його позицію проти нелегальної міграції».

Рішення Ради ЄС має бути прийнято одногосно. На даний момент це практично неможливо через позицію Польщі. З грудня 2017 року Брюссель розбирається з Варшавою з приводу судової реформи, яка перепідпорядковує судову систему виконавчій владі, вважаючи, що вона також робить замах на основні європейські цінності. Поки «польське питання» Європарламент не розглядав, але Польща вже отримала відповідну підтримку від Угорщини.

Будапешт підтримала також Італія, одна із країн-засновників ЄС. Навесні цього року тут до влади прийшли євроскептики і популісти. «Європарламент не може влаштовувати процеси проти народів і обраних цим народом урядів», – заявив заступник голови італійського уряду Маттео Сальвіні.

Угорські в'язні готуються до будівництва «стіни» на кордоні Сербії та Угорщини, 2015 рік.

Прикордонне село Роске стало символом міграційної кризи. Жорсткі заходи угорської поліції допомогли Обрану зміцнити владу.

Депутат Європарламенту Маріо Боргеджіо від італійської партії «Ліга Півночі», відомий своїми проросійськими і антимігрантськими висловлюваннями, цілком підтримав Віктора Орбана: «Угорщина абсолютно права тому, що хоче припинити неконтрольований потік тисяч економічних мігрантів. Це – зовсім не ті, хто біжить від війни. Італія повністю солідарна з Угорщиною з цього питання». Угорці загалом підтримують правлячу партію «Фідес» – її рейтинг коливається від 33 до 45 відсотків, дії уряду Орбана підтримує 56% населення. До кінця цього року стане ясно, чи зважиться Брюссель застосувати санкції до Угорщини, або

ж це тільки суворе попередження. І українцям, які налаштовані на інтеграцію в ЄС, потрібно усвідомити, що в Брюсселі працюють дуже розумні люди, які дуже уважно стежать за ситуацією в країні, особливо за порушеннями основних принципів Євросоюзу. Незважаючи на суперечки між Києвом та Будапештом, приклад Угорщини показує, що від української влади очікують не тільки адаптації національного законодавства до законів ЄС, але й, перш за все, їхнього дотримання. Брюссель теж «сльозам не вірить», і Україна може розраховувати тільки на себе у виконанні свого «домашнього завдання».

Зупинити Угорщину

Чи справді «все почалося із освітнього закону»? Який відгук має угорська пропаганда і де Україна має шукати підтримки у протистоянні з Будапештом?

ТЕКСТ: Валерій МАЙДАНЮК¹

Україно-угорські відносини наблизилися до ескалаційної фази дипломатичної війни, яка вже супроводжується взаємними звинуваченнями та висланням консулів. Однак тут Україна може знайти шістьох потенційних союзників.

Ці відносини почали поступово напружуватися приблизно десять років тому, коли чимало українців були невдоволені намірами угорців відкрити пам'ятник на честь 1100-ліття приходу племен на чолі з Арпадом у Паннонську долину на Vereцькому перевалі в Карпатах. У містах, селах та на узбіччях доріг південного Закарпаття з'явилися угорські пам'ятні знаки на зразок «Турула», дорожні вказівники староугорським письмом – рунами, на державних установах поруч із українським (часто зношеним і порваним) висіли новенькі угорські прапори і так далі. Згодом Будапешт схвалив закон про право на громадянство для закордонних угорців. На Закарпатті зросла фінансова підтримка угорських шкіл і вчителів, газет та журналістів, дедалі частіше стали проводитися різні походи й масові заходи на згадку угорських діячів, угорським коштом відкривалися культурні центри та з'являлися інші ознаки «колишньої величі Великої Угорщини». Були вимоги про створення угорського виборчого округу, окремого «Притисянського району», населеного переважно угорцями, чи навіть створення «угорської територіальної автономії». Кожна акція надання гуманітарної допомоги проходила із великим піаром, мовляв, «Угорщина утримує Закарпаття». Хоча Будапешт офіційно в ООН підтримав територіальну цілісність України після

анексії Криму, допомагав із лікуванням воїнів АТО, погодився на постачання газу в Україну, після 2014 року там зміцнилися відносини з Росією, і з її подачі зросли надії на можливе «перекроювання кордонів». Перед українським посольством у Будапешті відбувалися демонстрації шовіністів із партії «Йоббік», які мріють про «Nagy-Magyarország»². Та на міждержавний рівень похолодання вийшло у вересні 2017 року після схвалення в Україні освітнього закону. Угорщина стала блокувати євроінтеграцію України, зближення з НАТО, вимагаючи змінити статтю 7 закону, яка запроваджувала українську мову в школах для національних меншин³. Вийшла назовні «паспортна проблема», адже біля 100 тисяч подвійних громадян викликають тривогу у Києва. Після оприлюднення відео, де угорський консул у Берегові приймає масову присягу на вірність Угорщині і закликає приховувати це від українських органів, дипломат був депортований, а Будапешт у відповідь вислав його українського колегу. На сайті «Миротворець» з'явилися списки понад 500 осіб, які є українськими посадовцями і мають заодно угорський паспорт, що викликало шалені протести з боку угорської громади. З донбаського фронту до Мукачева було повернуто військо – 128-му бригаду, а у Берегові вирішили відновити військову частину, що знову викликало

² Nagy-Magyarország – у перекладі «Велика Угорщина», термін, що використовується ревізіоністами для мрій про відновлення території Угорщини перед її розділенням Тріанонською угодою 1920 року, коли територія країни зменшилася на 72 %.

³ Про це часопис «Пороги» писав, зокрема, у №8 за 2017 рік у статті Дмитра Гомона «Нуль українських шкіл та жорстка мадяризація», стор. 14-15, або у №10 за той же рік, у статті Владислава Гірмана «Втримати позицію, не втратити союзника», стор. 14-15.

Напис на в'їзді до Берегова дублюється не лише угорською латинкою, але й староугорським рунічним письмом IX століття.

протести Будапешта. Невдоволені угорські діячі й новим українським законом про мову.

Угорщина проти всіх

Україна – не єдина жертва угорської інформаційної війни. Чимало будапештських політиків хотіли б повернути землі Трансильванії, зокрема Секейського краю в Румунії, Воєводину в Сербії, половину Словаччини, і навіть кілька прикордонних районів Австрії, Словенії та Хорватії й, якщо не все українське Закарпаття, то хоча б його південну частину. Угорські ревізіоністи розгорнули інформаційну, освітню та фінансову кампанію підтримки співвітчизників і навіть створення незаконних територіальних формувань.

2010 року на території Румунії була створена незаконна угорська національна автономія — Секейський край, яка нібито таким чином мала б продемонструвати солідарність боротьби трансильванських угорців-секеїв за свою автономію. В сучасній Румунії проживає близько 670 тисяч секеїв. Між Угорщиною та Румунією спалахнув

¹ Вголос, 2018. – 8 жовтня. Режим доступу: http://vgholos.com.ua/politic/yak-nam-zupynuty-ugorshhynu_851256.html

дипломатичний скандал: румунський прем'єр Міхай Тудосе різко заперечив можливість угорської автономії. Тудосе заявив, що «якщо прапор секеїв (угорців) висітиме на румунських інституціях, тоді вони (секеї) висітимуть поруч із ним». Однак уже наступного року група європарламентарів від Демократичного союзу угорців Румунії на чолі з віце-головою Європарламенту, одним із лідерів трансільванських угорців Ласло Текешем оголосила про відкриття в Брюсселі представництва Секейського краю при Європейському парламенті.

В Словаччині у першій половині ХХ століття угорська пропаганда навіть розколола націю та створила «окремий народ» — «слов'яків», які хотіли повернутися до складу Угорщини. Словацькі мадярони вважали себе окремим від словаків народом, працювали над формуванням гірських східнословачьких діалектів в окрему мову, мали фінансову підтримку з Угорщини, зберігали лояльність до Будапешту в тісному союзі з етнічними угорцями Словаччини. І досі тут є труднощі з формуванням єдиної нації, яку виявилось важко будувати зі «слов'яками», «русинами» й іншими етносами карпатського регіону. Десять років тому словацько-угорські відносини були вкрай напруженими, дійшло навіть до того, що до Комарна через кордон на Дунаї не допустили угорського президента Ласла Шойома – і це коли обидві країни вже були у Шенгенському просторі.

«Удар під дих» з Будапешту

До України угорські націоналісти певний час не висловлювали прямих претензій, поки Україна не продемонструвала свою слабкість. Коли ж вони побачили, що в Україні можна забрати півострів із двома мільйонами населення, і це станеться без жодного пострілу з боку українських військових, в Будапешті прокинулися апетити.

Багато угорських шовіністів не могли пробачити своєї владі у 1990-х, що та не скористалася югославськими військами, аби відібрати в Сербії населену угорцями Воєводину. Тож коли почалася війна на українській території, Угорщина вирішила шансу не гаяти. Гасла угорських радикалів, які раніше висловлювалися лише на побутовому рівні, 2014-го почали озвучуватися міністрами та керівниками угорського уряду. Масштаби угорської пропаганди та «паспортизації» суттєво зросли, як і обсяги фінансування Будапештом «освітньої й інформаційної діяльності» в українському векторі.

При цьому угорська пропаганда б'є у найболючіші точки: мінімальна зарплата в Угорщині майже вдвітьдесять вища за таку ж зарплатню в Закарпат-

ській області. «Що вам дала і що може дати в майбутньому та Україна?» — питають угорські пропагандисти мешканців Виноградівського та Берегівського районів області. «Подивіться на українські і на угорські дороги», «порівняйте українські й угорські пенсії! Ви такого майбутнього хочете для своєї старості?» — пишуть в угорських шовіністичних брошурах та у соцмережних групах на зразок «Kárpátalja nem Ukrajna» (адміністратора такої групи торік в Ужгороді засудили на три роки умовно). «Отримайте паспорт країни ЄС, не жebraкуйте в цій злиденній країні», — переконують закарпатців угорські агенти впливу. Такі «коронні» інформаційні удари Будапешту призводять до ситуацій, коли безробітні мешканці Закарпаття слухають і скрушно погоджуються з угорською пропагандою. Адже який вибір можна зробити між державою, яка дбає про громадян, і тією, яка не в змозі про них потурбуватися без фінансової допомоги з Брюсселю? І цілком логічно, що м'яч у цій інформаційній війні поки що веде Будапешт. Влада за останні роки довела населення до такого стану, що багато хто готовий торгувати батьківщиною, як це робили чимало кримців, котрі хотіли отримувати вдвічі-втричі вищі російські пенсії та зарплати. На міжнародній арені Угорщина знає, на що реагуватиме європейська ліберальна громадськість: «мовна дискримінація», «придушення національних меншин», «позбавлення дітей і школярів права вчитися рідною мовою» тощо. Країна, яка у двох світових війнах воювала на боці Німеччини, взялася висувати Україні звинувачення наче «фашистській державі». Водночас, коли такі звинувачення систематично повторює держава член-ЄС, у Брюсселі будуть дослухатися до «своїх», коли вирішуватимуть: приймати Україну до об'єднання, чи не приймати.

Нова «Антанта» проти Угорщини?

Врятувати дедалі більш загрозливу ситуацію в регіоні та на міжнародній арені могла б тісніша співпраця України з тими державами, до яких Угорщина також має претензії. Україні варто було б посилити, а то і відновити співпрацю з Румунією, Словаччиною, Австрією, Словенією, Хорватією, і навіть із Сербією, не зважаючи на її теперішні проросійські симпатії. Створення продуктивних форм політичної, гуманітарної, освітньої й економічної співпраці щодо протидії угорській пропаганді в цих державах допоможе сформувати єдиний фронт проти угорського імперіалізму.

В угорському питанні цим державам варто виступати єдиним фронтом і надавати інформаційну підтримку у випадку чергової дипломатичної чи

Угорська громада на Закарпатті проводить численні масові культурні заходи і всюди в краї намагається нагадувати про свою присутність.

медійної атаки Будапешта на Румунію, Словаччину чи Україну. І міжнародна спільнота відчує різницю, коли вже не угорський політик звинуватив Україну у дискримінації прав угорців, а п'ять європейських країн одногосно звинуватять Угорщину у брехні та поширенні ревізійських, імперіалістичних і загарбницьких планів.

Для нейтралізації дій угорських спецслужб і пропаганди може бути навіть створена міждержавна організація, яка координуватиме дії сусідів проти Угорщини, щоб угорський імперіалізм більше не піднімав голову, або принаймні перестав поширюватися на території сусідніх країн. Цікаво, що такий міждержавний союз уже існував до Другої світової війни і називався Мала Антанта — альянс, сформований 1921-го Чехословацькою Республікою, Королівством Румунія і Королівством сербів, хорватів і словенців (пізніше Югославія). Цей союз активно підтримувала Франція і він доволі успішно діяв всі 1920-ті роки, а збройні сили Угорщини поступалися сукупною військовою потужністю трьом державам Малої Антанти. Однак зі збільшенням впливу фашистської Італії та нацистської Німеччини на Югославію та Румунію, цей союз розпався через втручання держав більшого калібру, хоча Угорщину він стримував ефективно.

І в наші дні, у ХХІ столітті, зростає актуальність створення чергового об'єднання країн-жертв потенційної угорської експансії для недопущення повернення Угорщини до геополітичних розкладів часів Першої світової війни. Якщо українська дипломатія зуміє використати непрості відносини Угорщини зі своїми сусідами, то держава могла б отримати цілих шість союзників як у боротьбі проти намірів Угорщини, так і реальних партнерів у Євросоюзі.⁴

Автор – політолог, проживає у Львові

⁴Майданюк Валерій. Як нам зупинити Угорщину // Вголос, 2018. - 8 жовтня. Режим доступу: http://vgholos.com.ua/politic/yak-nam-zupynuty-ugorshyynu_851256.html

Неспокійний сусід

Як суперечки Будапешта й Брюсселя впливають на стосунки з Україною, про що мріє Орбан та як запобігти надмірному впливу Угорщини на Закарпаття?

ТЕКСТ: Ігор СОЛОВІЙ

Угорський прем'єр Віктор Орбан знайшов союзника у Польщі – Матеуш Моравецький не задає йому незручних запитань, бо його країна перебуває у подібному становищі.

Віктор Орбан догрався до жорсткої реакції центрального керівництва Євросоюзу. Його деструктивні дії дають привід подивитися і на не зовсім європейську політику Будапешта щодо України, та тут Києву доведеться розбиратися з Орбаном самостійно.

Європейський парламент запустив процедуру покарання Угорщини за фінансові зловживання, непрозорість і порушення основоположних демократичних цінностей. У своїй доповіді він звинуватив керівництво Угорщини в корупції – є факти зловживань при розподілі ґрантів Євросоюзу, а також в обмеженні незалежності судової влади, свободи преси і релігій.

Правда, реальне покарання у вигляді тимчасового позбавлення права голосу Угорщині найближчим часом навряд що загрожує – на деяких етапах рішення приймаються при повному консенсусі. А в Угорщині є союзник – Польща¹, в особі правлячої партії «Право і Спра-

¹ Про це писав наш часопис у статті дипломата та педагога Петра Янишки «Чорна віця континенту. Що сталося з Польщею в останні роки? Чому вона шукає конфлікти, і не лише з Україною», див. «Пороги» №6 за 2018 рік, стор. 8-12.

ведливість» (ПіС). Проти Польщі запущена схожа процедура (тільки запустила її Єврокомісія, а не Європарламент), і Віктор Орбан пообіцяв накласти вето на будь-які спроби покарати Польщу. Так що нинішній крок Європарламенту має більше символічний характер – пригрозити пальчиком баламутам. На більш ж серйозні кроки терплячий ЄС навряд чи зможе піти – щоб не розколювати і так неспокійну європейську єдність. Але вже те, що така процедура застосовується у ЄС проти одного зі своїх членів вперше в історії – найкраще свідчення того, як серйозно «допекла» європейцям поведінка угорського прем'єр-міністра Віктора Орбана.

Міністр у справах «Kárpátalja»

У той же час деструктивна поведінка Орбана до України спокійно сходить йому з рук – механізмів впливу на нього тут немає. Сучасна політика Угорщини (на пару з Росією) до України спрямована на максимальну розкачку ситуації в Закарпатті, створення критичної маси лояльного Будапешту населення в прикордонному з нею регіоні, а також створення у населення регіону максимальної неприязні до центральної влади в Києві. Офіційна влада Угорщини викорис-

товує недоробки української сторони, підігріваючи сепаратистські настрої на Закарпатті. Орбан робить ставку не на військову силу, як звикла діяти Росія, а на «силу м'яку» – на фактичний підкуп жителів та чиновників області.

Один із таких кроків Будапешта – створення без узгодження з Києвом посади «уповноваженого міністра, відповідального за розвиток Закарпатської області». Такі дії можна сміливо назвати недружніми – адже до сфери «уповноваженого» Іштвана Ґрежи віднесено частину суверенної території України. Після протестів Києва і, зокрема, обіцянки заблокувати призначення нового посла в Україну, глава МЗС Угорщини Петер Сійярто кілька разів обіцяв посаду перейменувати. Також на зустрічі в Ужгороді глави МЗС України Павло Клімкін та Угорщини Петер Сійярто домовлялися про одне, але потім Угорщина все одно заблокувала засідання НАТО-Україна. Українська сторона разом з керівництвом Альянсу викрутилися зі становища, провівши це засідання разом з Грузією, та осад, як то кажуть, залишився. Тому ілюзій щодо поведінки угорського керівництва немає. І все це відбувається на тлі скандальних заяв Віктора Орбана про те, що

він не вірить «в реалістичність прагнень українців приєднатися до ЄС або НАТО», а також що він заблокує Києву європейську та євроатлантичну інтеграцію. Слід згадати і інші, більш ранні недружні кроки до України. В першу чергу, це стосується роздачі угорських паспортів. «Я, (ПІБ), дійсно урочисто клянусь, що буду вважати Угорщину своєю країною. Я буду вірним громадянином Угорщини і буду поважати і дотримуватися її Конституції і законів. Я зроблю все, що в моїх силах, щоб захистити свою державу і буду служити їй наскільки дозволять мені мої найкращі здібності. Хай допоможе мені Бог!», – йдеться в тексті присяги, яку має виголосити на камеру кожен одержувач угорського паспорта в Закарпатті.

Також тут активно діють програми кредитування малого бізнесу, освіта лобюється виключно угорською мовою, фінансується будівництво інфраструктури (наприклад, на будівництво об'їзної дороги навколо Мукачева виділено 50 млн доларів), об'єкти соціального призначення (школи, лікарні тощо). Цікавий факт: для вирішення проблеми з очищенням води, коли виникли проблеми з поставками хлору, губернатор Закарпаття Геннадій Москаль звертався не до Києва, а до угорської сторони. Фінансова допомога угорцям за три останні роки зросла майже втричі – від приблизно 79 млн грн у 2015 році до 300 млн грн за планом на наступний рік. Угорські освітяни щороку отримують додатково 50 тисяч грн. Минулого року уряд Угорщини виділив приблизно 2 млрд грн угорським підприємцям Закарпаття. Вони могли безоплатно отримати близько 10 тис. євро. Ці гроші були цільовими на розвиток бізнесу і повертати їх не потрібно.

Власне, згаданий вище «уповноважений», як би він тепер не називався, має ці всі роздрібнені програми «зібрати під одне крило», упорядкувати і інтенсифікувати вкладення Будапешта в українську територію.

Інтереси Будапешта. Ставка на автономію

У зв'язку з цим виникає закономірне питання: навіщо угорській владі в Будапешті так витрачатися на український регіон? Правлячій партії Орбана підтримка угорської діаспори приносить популярність в очах населення Закарпаття та патріотичної частини самої Угорщини, що виражається у додаткових мандатах для «Фідесу» від закордонних угорців. Будапешт також намагається запобігти від'їзду угорців – закарпатці з угорськими паспортами масово емігрують не в саму Угорщину, а до багатших країн Європи на навчання або роботу. А скорочення кількості етнічних угорців ставить під сумнів подальше об'єднання

Угорське королівство у 1920-1944 роках. Напередодні та під час Другої Світової воно захопило території ЧСР, Румунії та Югославії. І ревізіоністів влаштували б і такі кордони.

У 1920 році 72 відсотки колишньої Габсбурзької Угорщини відійшло до інших країн. «Тріанонська травма» дотепер болить багатьом угорцям, але через сто років ділити кордони і переглядати результати Першої Світової через це ніхто не збирається.

можливих територіальних претензій. Якщо раніше про прагнення Будапешта отримати контроль над цією частиною України говорити вголос і гучно було не прийнято, то за останній рік керівництво Угорщини про це заявило кілька разів, на різних рівнях. «Вживання угорців, які проживають за кордоном, залежить від того, чи зможуть вони досягти успіху, рухаючись в напрямку досягнення автономії», – заявив віце-прем'єр Угорщини Жолт Шем'єн. Посол Угорщини в Україні Ерно Кешкенй також казав, що «в автономії нічого поганого немає», бо «в Європейському Союзі дуже багато практичних прикладів». Але ж Україну Будапешт в ЄС поки що бачити не хоче, та й останні події в іспанській Каталонії не є надто привабливим прикладом. А ще Кешкенй нагадав, що в грудні 1991 року, коли проходило голосування про незалежність України, одночасно пройшло голосування про автономію Закарпаття і автономії Берегівського району. «Тоді ж 78% жителів Закарпаття підтримали автономію для області, а 82% – для Берегівського району», – заявив посол.

Нові «Szabadcsapatok²», або «Орбан введе війська!»?

Пряма військова авантюра Угорщини на територію Закарпаття ні зараз, ні в найближчому майбутньому навряд чи можлива. По-перше, досить хоча б подивитися на карту, порівнявши на розміри обох країн. По-друге, для ймовірного нападу на Україну Орбану явно не вистачить наступальних можливостей угорської армії. По-третє, будь-яку військову авантюру Будапешту не дозволять почати міжнародні партнери Угорщини по НАТО, членом якої вона є (хоча членством якої і зловживає). А як вміють в Будапешті слухатися Вашингтон ми недавно спостерігали перед саммітом НАТО в Брюсселі. Крім того, реакція НАТО і ЄС на пряму агресію проти України була б вкрай неприємна

² Szabadcsapatok – у перекладі «вільні батальйони»; організовані загоны угорських терористів, які діяли у 1938-1939 роках на території тодішньої Чехословаччини.

і шкідлива для Будапешта, набагато уразливішого в цьому плані, ніж Москва. Хоча появи угорських збройних формувань біля кордону з Україною повністю виключати теж не варто. Як мінімум тому, що Орбан вже одного разу зондував можливості такого сценарію, доручивши своєму міноборони проаналізувати варіанти дій силових структур Угорщини «для захисту угорської меншини» на українській території. Правда, отримав невтішну відповідь від військових: в Угорщині не вистачить для цього ні власних військових ресурсів, ні міжнародної підтримки, а наслідки можуть бути страшними. Єдино можливим є організація в Угорщині пунктів прийому «біженців, які постраждали від антиугорських акцій української влади». Такий варіант відпрацьовувався Угорщиною у 2013-2014 роках. Він можливий хіба що у разі серйозних структурних потрясінь в Україні: відторгнення Росією інших українських територій або масових акцій протесту, внаслідок чого Київ може втратити управління своїми регіонами. Закарпаття, як відомо, стоїть за горами особняком, перекриття кількох перевалів може спричинити відірваність, яка, звісно, отримала б всіляку підтримку від Угорщини і Росії. До слова, і в 2014 році деякі угорські політики не по-партнерськи повели себе по відношенню до України, закликаючи етнічних угорців-громадян України не захищати країну від російської агресії в зоні АТО. Та все ж розумні голоси у Будапешті є. Так, колишній міністр фінансів Угорщини, голова руху «За сучасну Угорщину» Лайош Бокрош підтримав Україну і засудив поведінку угорського МЗС. Він впевнений, що заяви угорського МЗС про «кампанію ненависті проти угорців в Україні» не відповідають дійсності, навпаки – державну кампанію ненависті проти угорців веде Будапешт. «Самовпевненість угорській дипломатії вдалося налаштувати проти себе українські органи влади тим, що в угорському консульстві у Берегові роздавалися угорські закордонні паспорти і таємно приводили до присяги

угорських громадян. Тим самим угорська держава грубо порушила українські закони», – заявив Бокрош. Він наголосив, що не підтримує заборону подвійного громадянства, однак законів слід дотримуватися так само як угорська влада їх дотримується у випадку зі Словаччиною. «Що це за подвійні стандарти? Віроломно прислуговуєте Путіну шляхом ініціації угорської державної кампанії ненависті проти знекровленої та ослабленої через агресію російської держави України? Чому не намагаєтесь порушувати закони Словаччини?», – зазначив экс-міністр.

Автономія понад усе

Реалістичнішою все ж виглядає надія домогтися автономії для угорців Закарпаття в ході внутрішньоукраїнських політичних процесів, наприклад, після перетворення України з унітарної держави у федерацію. Союзником Угорщини в цьому питанні давно виступає Росія. Каталізатором такого розколу Кремль бачить за отриманням статусу в Україні для сепаратистських утворень на Донеччині й Луганщині, щоб за таким прикладом запустити «парад суверенітетів» серед регіонів України. І Будапешт був би першим, хто б зажадав автономію для угорців Закарпаття. У Орбана дуже розраховують, що у Москві вийде реалізувати задумане по відношенню до України – адже загрибати жар чужими руками безпечніше.

При цьому Орбан мріє добитися автономії для угорців Закарпаття в ідеалі до 2020 року – коли буде відзначатися 100-річчя Трианонського договору (1920 рік), який уособлює розпад Австро-Угорської імперії. Нинішній же прем'єр-міністр Угорщини хоче увійти в історію країни як «батько всіх угорців» і «збирач угорських земель».

І таке «вікно можливостей» угорцям і росіянам відкривають вибори в Україні 2019 року – спочатку президентські, а потім парламентські. Якщо новий президент України, та ще й за підтримки нової коаліції в парламенті, підуть на домовленості з Росією про повернення окупованих ОРДЛО за умови надання їм окремого статусу, то це, по суті, стане згодою на федералізацію/конфедералізацію України. А враховуючи, що вже зараз в українському політикумі з'явилося багато бажаючих досягти з Росією «компромісу» або «миру за всяку ціну», то сценарій набуває чітких обрисів.

Закарпатське гетто?

При очевидній наявності зовнішнього втручання в справу України на Закарпатті, не варто закривати очі і на брак уваги до регіону з боку Києва, що «підгодовує» сепаратистські настрої. Тому Києву необхідно ліквідувати чи зменшити транспортний, мовний та інший відрив Закарпаття від «великої України», створити умови для гідного життя жителів регіону. Громадянство і матеріальну допомогу

Угорщини жителі Закарпаття беруть не через ненависть до України або з-за несподівану любов до нової угорської імперії Орбана, а через значною мірою «ковбасні цінності» – з паспортом країни ЄС умови навчання й працевлаштування набагато кращі, а зарплата вища, ніж у звичайних «заробітчанах». «Угорцями» стають для елементарної зручності і побутового комфорту.

Тому вже зараз Києву слід посилювати зв'язки з цією областю України. В першу чергу це стосується сучасної транспортної інфраструктури, яка б тісно включала віддалену область в загальну логістику всієї країни. «Після тимчасової втрати Криму цей регіон міг би стати альтернативною здравницею України. Але жителям Харкова чи Києва зручніше дістатися до Хургади або Мальорки, ніж до термалів Берегова або гірськолижних підйомників Кострино», – каже лідер партії «Самопоміч» Андрій Садовий. Так що відсутність між Закарпаттям та Україною нормального транспортного сполучення – одна з головних проблем.

По-перше, регулярних авіарейсів до Ужгорода досі немає – через розташування аеропорту літаки повинні залітати в повітряний простір Словаччини, тому Києву необхідно домовлятися з сусідами. Та й аеропорт цей перебуває у доволі зношеному та застарілому стані. По-друге, міжнародна автомагістраль М06, що зв'язує Україну з Закарпаттям і Південно-Східною Європою, не витримує навантажень. Вона завузька, швидко псується і стоїть у заторах через часті аварії. Інші три важливі дороги, що ведуть через перевали, перебувають жалюгідному стані, не кажучи вже за локальні шляхи. По-третє, після відкриття в цьому році Бескидського тунелю Закарпаття чекає на запуск швидкісних поїздів. Але цього не відбулося, і тривалість поїздки поїздом з Ужгорода до Києва складає більше 12 годин.

Та все ж «Укрзалізниця» вже провела експериментальну поїздку швидкісного поїзда «Тарпан» зі Львова до Ужгорода, відкрила кілька сполучень до Рахова, Солотвина і через Ужоцький перевал, сполучивши майже всі райони області зі столицею. Міністр інфраструктури Володимир Омелян обіцяє запустити повноцінне авіасполучення із Закарпаттям до кінця 2018 року. Останні юридичні перешкоди для цього практично ліквідовані: 10 липня у французькому Страсбурзі «Украерорух» підписав з Європейським агентством з безпеки польотів (EASA) контракт на сертифікацію відповідно до норм Європейського Союзу. Ця сертифікація дасть право «Украероруху» бути провайдером аеронавігаційних послуг в тій частині повітряного простору Словаччини, яка використовується під час злетів і посадок літаків в аеропорту

У декількох місцях Закарпаття нещодавно з'явилися анонімні баннери, які назвали лідерів угорської громади «сепаратистами». Угорська організація КМКС та ДСУУ назвали їх «провокацією», поліція веде розслідування.

Ужгорода.

Відчайдушний опір Орбана, Сійярта та лідерів угорської громади викликав «Закон про освіту». За умови 100-відсоткового навчання угорською мовою можливості молодих угорців вчитися і працювати в Україні сильно обмежені. Щоб закон запровадити в дію, головним чином в угорських селах, потрібно потурбуватися і викладацькими кадрами, підручниками та іншими програмами. Потрібні і стимули вивчати українську мову: надбавки до зарплати для викладачів, стажування, обміни тощо. А також програми підтримки українців в Закарпатті. Угорський посол вже обійшов майже всі політичні партії Верховної Ради з проханням скасувати невідгідний їм закон, але отримав відмову, тож не дивно, що угорська дипломатія сподівається, що вмовити законодавців та владу можна буде вже після виборів.

Зовсім не зайвим буде і посилення силової присутності. Великих військових частин може вже і не потрібно, але ось кілька посиленних підрозділів Національної гвардії зайвими не будуть. Зрештою, її командувач вже побував у Берегові і говорив із мером міста про розміщення туроти Нацгвардії у місті, щоб «допомогати поліції». Офіційні особи в Будапешті повинні чітко розуміти, що в разі штучного стимулювання заворушень відсіч буде негайною і рішучою. А для місцевого населення це має стати гарантією безпеки і появи нових робочих місць. В підсумку закарпатці повинні перестати відчувати себе як в гетто – мовному, побутовому або транспортному. Тоді і в абсолютній більшості жителів регіону авантюрна політика кабінету Орбана не знайде відгуку. До слова, подібні кроки доцільні і до інших прикордонних регіонів України. Рятуйте поки тільки те, що по сусідству з ними країни розсудливіші. А от чи надовго?³

³Соловий Ігор. Неспокійний сусід. Угорщина конфліктує з Україною та ЄС // Лівий берег, 2018. - 13 вер. Режим доступу: https://ukr.lb.ua/world/2018/09/13/407405_nespokiynyi_susid_ugorshchina.html

Útlevel – поважний документ чи мильна бульбашка?

США можуть скасувати безвізовий режим для Угорщини через фальсифікації та корупцію з отриманням громадянства, паспортів та дозволів на проживання для іноземців

Підготував: Олекса Лівінський

Лідери сусідньої Угорщини на патріотичній та консервативній риторичі не вперше виграють вибори. Прем'єр Віктор Орбан лякає виборців мігрантами, якими Брюссель, мовляв, хоче заповнити його країну. Та парадокс: усвідомлює він це чи ні, він сам і сприяє нелегальній міграції. У США, наприклад, вже всерйоз задумуються про скасування безвізового режиму з Угорщиною у зв'язку із підозрами на наявність шахрайської схеми видачі угорських паспортів.

Довіра у США до угорського паспорта може бути істотно підірвана, і не виключено, що за американським прикладом підуть і країни ЄС, Шенгенського простору та інших країн, з якими Угорщина має безвізовий режим. Саме завдяки угорським проїзним документам чимало іноземців могли нелегально потрапити до Сполучених Штатів, стверджується у спільному квітневому розслідуванні угорського видання Direkt36 та американського «Вашингтон Пост». Раніше на проблему звертали увагу незалежні видання 444.hu або «Індекс».

Попередження від США: «безвіз» тільки тимчасовий

Як вдалося дізнатися журналістам, американський Департамент внутрішньої безпеки (DHS) минулого року виявив, що деякі іноземці можуть потрапити до Сполучених Штатів нелегально завдяки незаконно виданим угорським докумен-

там. Співробітникам DHS навіть особисто вдалося отримати паспорт громадян Угорщини зі значними порушеннями процедури. Американці переконані, що такі випадки не поодинокі, і провели з угорськими колегами серйозну розмову.

Власники угорських паспортів з 2008 року можуть подорожувати до Сполучених Штатів з метою туризму та у справах без жодних обмежень, пройшовши лише попередню он-лайн реєстрацію. Однак США ставить до всіх своїх 38-ми «безвізових» країн серйозні вимоги щодо безпеки як самих документів, так і їхніх власників. Та Угорщина, на думку американців, нехтує домовленостями та зловживає з видачею паспортів.

За інформацією, наданою МВС США, із щонайменше семи сотень громадян Угорщини, які отримали паспорти шахрайським способом, 85 осіб намагалися в'їхати до США, 65 з них – за програмою безвізового режиму, і три десятки з них ще залишалися в Америці станом на жовтень минулого року. Імміграційна поліція намагалася знайти цих осіб та депортувати. Уряд США рік тому зробив висновки, і змінив статус Угорщини в програмі безвізового режиму з постійного на тимчасовий. У квітні цього року співробітники DHS вирушили до Будапешту, і повідомили угорським урядовцям, що якщо вони не впораються з цією проблемою, то США взагалі позбавлять Угорщину безвізового статусу.

Президент США незадоволений роздачею угорських паспортів, і погрожує скасувати безвіз для угорців.

Без присутності, формальна присяга, хабар – та паспорт справжній

Прийняте у 2010 році законодавство дозволяє закордонним угорцям отримати громадянство за спрощеною процедурою і без необхідності переселятися до Угорщини. Натуралізуватися можуть ті особи, чийі предки були громадянами Угорщини до 1918 року або між 1940 та 1945 роком, або вважають своє походження угорським. Заявник також має володіти угорською та не становити загрозу національній й громадській безпеці.

Однак в реалі цих умов дотримуватися не дуже обов'язково – за гроші, тож і дотримувалися їх далеко не всі. Як з'ясував журналіст угорського опозиційного видання «Індекс» Балінт Салаї, чимало громадян України, Росії та інших країн

за хабарі від 5 до 30 тисяч євро отримали угорське громадянство без наявності угорського предків. Салаї, звісно, у гучному заголовку заявляє про «українську мафію», та далі у тексті пояснює, що послугами шахраїв користуються переважно росіяни, а також білоруси й казахи. «Це – не найбідніші люди, вони готові були заплатити 40 тисяч євро, щоб вивезти свої сім'ї. Вони часто й не знають, де й знаходиться та Угорщина, головне для них – громадянство будь-якої країни ЄС», – пише Салаї. Підробка документів здійснюється за сприяння угорських чиновників місцевого рівня чи локальних юристів. За гроші достатньо завчити кілька побутових фраз і текст присяги, а за хороші гроші документи можна оформити взагалі без особистої присутності заявника. Шахраї використовують анкетні дані інших людей і пропонують свої послуги в інтернеті відкрито, навіть демонструючи все на відео. Ці схеми були настільки вже поширеними, що стали перешкодою отримання громадянства навіть для етнічних угорців. Стюарт Бейкер, колишній старший офіцер DHS, який займався запобіганням загрозам для США з країн Європи та Близького Сходу, для Washington Post заявив: «Очевидний ризик полягає в тому, що до США приїжджають люди, які з якихось причин вважають за необхідне приховати свою справжню ідентичність. Найчастіше це відбувається заради контрабанди наркотиків, організованої злочинності чи для нелегальної міграції. Та у США побоюються, що цією вразливістю можуть скористатися терористи чи російські шпигуни». МВС Угорщини на запит Direkt36 лише сухо відповіло: «триває обговорення, роз'яснення, уточнення та обмін даними між нами та Міністерством внутрішньої безпеки США». Міністр внутрішніх справ Угорщини Шандор Пінтер минулого року заявив, що було відкрито 55 кримінальних справ у зв'язку із шахрайством під час отримання громадянства. Десятки осіб, головним чином із Сербії та України, були позбавлені угорського громадянства, найбільше – у 2013 році. Та американці неодноразово закликали угорську владу унеможливити фальсифікацію. Делегація DHS прибула до Будапешту у квітні цього року, і було сказано «досить чітко і зрозуміло, що угорцям доведеться навести порядок зі своїми паспортами», в іншому випадку американці скасують безвізовий режим.

Паспорт за гроші може придбати і терорист

Про підозріло простий процес надання угорського громадянства у консульствах країни видання «Індекс» писало й раніше. У будь-якому органі місцевого самоврядування Угорщини досить просто заявити, що ви – угорець, який проживає за межами країни – і шлях до громадянства відкритий. Достатньо сказати кілька фраз

Угорський паспорт через посередників завдяки недбалості і хабарництву місцевих чиновників може отримати по суті будь-хто – за гроші.

угорською. У разі позитивної відповіді заявникові досить завчити текст присяги, через чотири-шість місяців скласти її, отримати громадянство і негайно подати запит на видачу паспорту. «Тисячі злочинців, терористів та мігрантів так можуть отримати угорські паспорти і вільно пересуватися Європою», – пише видання. Шахраї користуються тим, що акт про громадянство видається без фотографії. Угорські чиновники практично не перевіряють ідентичність іноземців, «Часто навіть не просять українського паспорта», – розповів слідчий Микола, який відмовився вказати прізвище. Та він впевнений, що будь-хто може купити угорське громадянство та оселитися в Євросоюзі. За його словами, посередники за 200-500 тисяч форинтів купують оригінали документів про надання громадянства Угорщини без фотографії, і продають їх за ціною від 600 тисяч до півтора мільйонів форинтів. Найдорожчими є документи для осіб у віці 20-40 років. За допомогою цього документа достатньо прийти до угорського державного органу і подати заяву на отримання паспорта. Чиновник сфотографує заявника на місці та візьме відбитки пальців. «Через кілька тижнів людина отримає дійсний угорський паспорт на фальшиве ім'я, але зі справжніми фотографіями та відбитками пальців. Особа може використовувати паспорт практично у всьому світі», – розповів Микола. З угорським паспортом без віз можна подорожувати до 151 країни світу. Один із 150 тисяч зареєстрованих угорців – Іштван – розповів секретеру, що більшість із його земляків продають акти про надання угорського громадянства за гроші. «Йдеться в основному про бідних або хворих людей, які мають борги або не мають доходу», – сказав він. Часто «продається» і громадянство всієї сім'ї, тобто той, хто може працювати за кордоном та підтримувати інших членів сім'ї, залишає документ при собі.

Ще у 2013 році київська газета «Вісті» провела розслідування, і з'ясувала: за 7 тисяч євро угорський паспорт може отримати навіть луганчанин, ніколи і через жодних родичів не був пов'язаний із Угорщиною. Тоді ж Міклош Секереш у виданні «tukachevo.net» зазначав, що ціна може становити аж 25 тисяч євро, однак

є великий ризик обману з боку посередників чи позбавлення новопродбаного громадянства, навіть ув'язнення за підробку документів і депортації. Та ситуація не змінилася й сьогодні, свідчить Євген Спирін на сторінках «Обозревателя»: за 5,5-15 тисяч євро «утлевел» може мати хто завгодно. «Ти платиш, через 8 місяців ми віддаємо паспорт. Це не на наші хабарі, а на чиновників в Угорщині. Сам розумієш, там розцінки інші. За пляшку коньяку і цукерки ніхто нічого робити не буде. І посади рангом вищі», – пояснює посередник.

Цілком офіційний продаж паспорта багатіям

Та у чергу за угорським громадянством ставали не лише знедолені співвітчизники чи середній клас, а й люди з дуже товстим гаманцем. Уряд Віктора Орбана запустив спеціальну програму, за якою іноземці могли по суті офіційно купити громадянство Угорщини – достатньо було придбати державні облигації з п'ятирічним строком погашення на суму 250 тисяч євро. Іноземний покупець, окрім облигації, набував громадянство для себе, своєї родини та можливість вільно подорожувати шенгенським простором. Уряд таким чином планував скоротити державний борг, і тому вітав майже всіх, хто відкрив свій гаманець. Цією можливістю скористалися близько 20 тисяч іноземців, а відмовлено було тільки 64 особам. Та «угорцями» змогли стати, скажімо, люди з найближчого оточення сирійського диктатора Башара Асада, які заснували в Угорщині свою компанію. Такими є Салмо Баска, сирійський фінансист, чи Атія Хурі, який займався фінансовими потоками сирійського режиму. Або особа, яку італійська поліція звинувачувала у відмиванні грошей, контрабанді людей та зброї. Угорське громадянство змогли придбати навіть звинувачувани у військових злочинах в Сирії. Звісно, в Угорщині ці особи проживати не мусять, наприклад, Баска проживав в Італії.

В Угорщині ця програма була припинена в березні минулого року, але вона не була винятком: Мальта, Греція, Іспанія та Португалія пропонували щось подібне. Та угорська програма, проте, була найбільш привабливою: найдешевшою, з невеликим шансом відмови, до того ж інвестор через п'ять років отримував свої гроші назад.

Як і у Росії: винуваті журналісти та «іноземні розвідки»

Тема шахрайства при видачі угорських паспортів та «торгівлі громадянством», опублікована «Індексом», вже спричинила скандал кілька років тому, і консервативний уряд Віктора Орбана, замість виправлення ситуації, через підконтрольні суди намагався притягти журналістів до відповідальності. «Індексу» ще у 2014-тому році вдалось поговорити з одним із по-

середників, який зізнався, що одного разу приніс у сільраду біля східноугорського містечка Кішварда 200 заяв на угорське громадянство від іноземців. За кожну заяву він заплатив старості 1 тисячу євро, і той за 20 хвилин підписав усі заяви.

Видання громадянства і паспортів він вважає просто «фабрикою».

80 відсотків всіх «фальшивих» заявників отримали угорське громадянство, пише «Індекс». Портал звернувся до Адміністрації захисту Конституції Угорщини за коментарем, але ця таємна служба так і не відповіла. Однак Державний секретаріат з національної політики надіслав виданню погрозу вжити «юридичні заходи», і говорив про якусь «атаку закордонних розвідувальних служб», яка відбувається через «Індекс» з метою дискредитувати угорських законодавців. Тож «Індекс» повинен був детально довести свою правоту, а не «узагальнювати і кидати тінь на спрощене видання громадянства».

Новий Útlevél як символ корупції й сприяння нелегальній міграції?

Які висновки з цієї історії може зробити Україна, де громадянство одночасно двох і більше країн взагалі не передбачене?

На тлі останніх подій навколо консульства Угорщини у Берегові, де масово оформляються документи для отримання угорського громадянства і у результаті чого були вислані дипломати, вона може бути додатковим аргументом на користь Києва. Хоча міністр закордонних справ Павло Клімкін вважає, що вже час поговорити про ставлення до подвійного громадянства, провести дискусію, як не зашкодити людям з другим паспортом, звільнити їх від необхідності приховувати його, щоб вирішити цю правову колізію, заперечує можливі покарання чи навіть «діотські фантазії» про депортацію закарпатців із угорським паспортом, засудив публікацію сайтом «Миротворець» списку понад півтисячі українських чиновників із угорським паспортом, він водночас наголошує: «подвійне громадянство не є аж так розповсюдженою європейською практикою¹, тому виконайте всі українські закони». «Але карати за це подвійне громадянство ніхто не збирається», – додає Клімкін.

Та все ж слід нагадати, що покарання таки планувалося запровадити ще у жовтні 2012 року – тоді депутати за приховування «другого паспорта» хотіли накладати штрафи 10–30, а щодо держслужбовців

¹ Наприклад, у Словаччині – у відповідь на угорський закон – день отримання іншого громадянства вважається днем втрати словацького громадянства, а за приховування іншого паспорта накладається штраф понад 3 тисячі євро. Подвійне громадянство заборонене і в Австрії, Естонії, Норвегії, Боснії та Герцеговині та Македонії, а також Грузії та Азербайджані, у багатьох країнах воно обмежене – після складної процедури надається лише тим іноземцям, які тривалий час проживають у цих країнах та інтегровані у них.

– 50-100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Законопроект також містить перелік посад, на які не можуть бути прийняті особи з громадянством іншої держави. Та у 2014 році, напевно, через прийняття на високі посади громадян Грузії, цей проект було відкликано.

Якщо Україна й надалі прохолодно ставиться до ідеї подвійного громадянства й прагне цю позицію відстоювати у теперішньому непростому діалозі з Угорщиною, то має піднімати і цю тему перед власними громадянами, які ще вагаються, роз'яснювати, що другий паспорт – не обов'язково полегшення у подорожуванні за кордон. Так само слід аргументувати і перед європейськими партнерами, що угорські паспорти роздаються не лише землякам за етнічним принципом, а й по суті кому завгодно – за гроші, і це може загрожувати безпеці країн ЄС так само, як загрозою це вже вважає США. Видача паспортів десяткам тисяч іноземців не може вважатися нормальним явищем, і в кінцевому підсумку призводить до непорозуміння із сусідніми країнами, що вже сталося, або девальвації, зменшення сили самого паспорта. І, до речі, в Словаччині від самого початку угорський закон різко не сприйняли і вважали його загрозою: не лише для своєї країни, а й для самого ЄС та Шенгенського простору.

Між іншим, угорський уряд легковажно ставиться не лише до громадянства своєї країни, а й до дозволів на проживання для іноземців, чим охоче користуються громадяни таких віддалених від європейської культури країн, як, скажімо, Бангладеш, писало видання «Політіко» ще понад два роки тому. У ЄС до Угорщини вже й так багато зауважень, і зважаючи на це все, там можуть більш прискіпливо поставитися і до угорських паспортів, виданих після 2010 року. А видано їх було, як відомо, понад мільйон, з них біля 100 тисяч – в Україні. Наскільки цей процес взагалі відповідає Шенгенському праву – хоча тут і «на око» зрозуміло, що угода про відкриті кордони всередині ЄС ніяк не передбачала штучного збільшення на мільйон самих громадян ЄС – мають проаналізувати юристи. Та якщо пан Сіярто дуже турбується за долю Шенгенського простору, мовляв, його треба зберегти за всяку ціну, то чому сам собі суперечить і допускає довільний продаж громадянства, паспортів та дозволів на проживання?

Щоб домовитися із Будапештом і водночас не здавати позицій, Києву можна спробувати запросити підтримки у цьому плані у Словаччини, Румунії та навіть Сербії. Але ці країни також мають свої «але»: завдяки вчасно вжитим словацьким урядом заходів подвійних словацько-угорських громадян вкрай мало, тому тут розуміння шукати вже, напевно, запізно.

Румунія сама займається видачею пас-

портів у Молдові, на українській північній Буковині та на Закарпатті, так само як і Сербія видає громадянство у сербській частині Боснії і Герцеговини. У Хорватії, Словенії та Австрії угорців небагато, це значимі країни, і проблема так гостро тут не стоїть. Та й Румунія вміє вчасно дорікнути Україні видачею українських паспортів у сепаратистському Придністров'ї на території Молдови.

Угорські лідери Віктор Орбан та Петер Сіярто багато і жорстко виступають проти міграції, проти квот на мігрантів, будують стіну на кордоні із Сербією, ставляться зневажливо до біженців із Сирії та інших країн, охоплених війнами чи іншими пертурбаціями, і цим бережуть, мовляв, «християнську Європу». Та тут же своїми ж руками цю нелегальну міграцію підтримують, безконтрольно роздаючи «вхідні квитки» до ЄС. Так, з часом «Útlevél» може стати символом не дуже релевантного й цінного, бо можливо, не надто законно отриманого документа. Невже угорські політики готові до такого «пониження статусу»? Невже можуть «дати руку до вогню» за кожного з мільйона нових власників паспортів, що вони є бездоганними співвітчизниками, які прагнуть лише чесно працювати, платити податки, вшанувати культуру, подорожувати у термальні басейни країни чи просто відчувати підтримку з батьківщини? І де та як, до речі, ці нові «подвійні громадяни» повинні платити податки та соціальні внески? І чи довго ще угорський бюджет витримає надання пенсій своїм новим громадянам на основі угоди ще з Радянським Союзом 1963 року?

Очільники Угорщини говорять про захист «традиційних європейських цінностей», але нехтують основною цінністю Європи – відсутністю корупції, уможлививши «продаж громадянства» та отримання хабарів за його отримання. І як їхній словесний патріотизм поєднується із банальним «бізнесом на громадянстві»? Чи заради утримання влади можна піти на все, головне, щоб закордонні громадяни Угорщини голосували із вдячності тільки за «Фідес»?

Одна із сотень сторінок в інтернеті, які пропонують сприяння в оформленні угорського громадянства шахрайським способом.

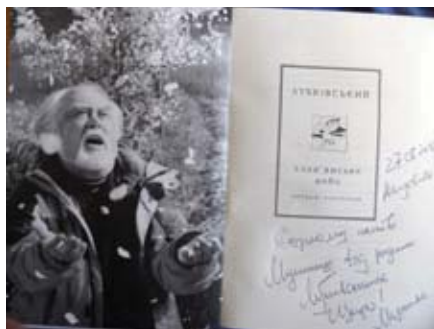
Слов'янське небо

Чеська поезія у посмертній антології Романа Лубківського

ТЕКСТ: Микола МУШИНКА

Роман Лубківський (1941-2015) – поет, перекладач, дипломат та громадсько-політичний діяч. Він належав до найвизначніших діячів України другої половини 20-го та початку 21-го століття. Був членом Національної спілки письменників України, довгорічний голова її львівської організації (1980-1992), заслуженим діячем мистецтв України, лауреатом Державної премії України ім. Т. Шевченка, Літературної премії ім. Павла Тичини, Народним депутатом України, професором Львівського університету тощо.

Життя і діяльність Р. Лубківського була тісно пов'язана з Чехією та Словаччиною. Він був Надзвичайним і Повноважним Послом України у Чехословаччині (1992-1993) та Чеській Республіці (1993-1995). Живо цікавився й літературою та культурою українців Пряшівщини. Його вірші та переклади публікувалися і на сторінках «Дуклі». Чехія вшанувала його Літературною премією ім. Вітеслава Незвала (1984); Словаччина – Премією ім. Павла Орсага Гвездослава (1988). Нещодавно у Києві, в серії «Анталогія світової поезії», з'явився доволі об'ємний збірник вибраних перекладів Р. Лубківського віршів із всіх слов'янських мов. Ця антологія охоплює 133 поезії 59 авторів, найбільше – з російської (19 поетів), польської (17), білоруської (14), чеської (10) та словацької (9). Більшість авторів тут представлено одним або двома віршами. Упорядниками цієї оригінальної антології поезії слов'янських народів є сини Романа

Лубківського Данило та Маркіян. Із багатої перекладацької спадщини батька вони обрали патріотичні поезії, так або інакше пов'язані з їхнім рідним краєм або Україною. Про кожного поета у книзі подано коротку біографічну довідку. Розділ про чеську поезію тут відкривається «Баладою» Карела Гінека Махи. Далі йдуть дві поезії Йозефа Вацлава Фріча – вірш «Дніпро» та уривок з його маловідомої драми «Мазепа», в якій автор (на відміну від російських письменників, включно Пушкіна, котрі вважали гетьмана Україною «зрадником»), зобразив Івана Мазепу національним героєм, котрий боровся за самостійність України. Саме за цей переклад Р. Лубківського нагороджено Премією ім. Миколи Лукаша.

Тут же опубліковано переклад маловідомого вірша Рудольфа Майєра «Україна», вірш Станіслава Костки Неймана про Закарпатську Україну «Аполітичне», вірш Їржі Волкера та Вітеслава Незвала. Певною несподіванкою для українського читача (та не лише його) є переклади Р. Лубківського трьох віршів першого президента Чеської Республіки Вацлава

Гавела, в літературі більше відомого як драматург та публіцист. У вірші «Средо» («Вірую») В. Гавел пише:

Хочу бути за кратер своєї доби,
Хай усе, що найглибше, у ній вірує.
І виприскую мною наверх, наверх!
Написати хотів би багато нових.
Цілковито нових одвертих поезій. (с. 338)

Смерть на 75 році життя (2011) не дозволила йому реалізувати цей замір. Цей невеличкий розділ чеської поезії в антології «Слов'янське небо» закінчується віршем Йозефа Петерки «Київське пророцтво» та перекладом фрагменту поеми Іва Одегнала «Пісня про великоморавську серезку», в якій є і такі слова: На початку
Не був Бог
Але солунські
Брати
Витворили літери
Що твердо стали на ноги.

Науковці сперечаються, чи солунські брати створили кирилицю або глаголицю, та незаперечним є факт, що кирилиця, якою керується і український правопис, вже з 9 століття «твердо стала на ноги».

Отже, Роман Лубківський і після смерті своїми перекладами популяризує літератури слов'янських народів, включаючи чеську літературу.

Лубківський Роман. Слов'янське небо. Вибрані переклади. Упорядники: Данило та Маркіян Лубківські. В-во: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, Київ, 2018. 352 с. Придбати можна у інтернет-книгарні видавництва, артикул ab-290 або набравши <http://store.ababahalamaha.com.ua/index.php/slovyanske-nebo.html>, ціна: 60 грн.

Пороги – культурно-політичний часопис для українців у Чеській Республіці. Виходить 12 разів на рік. № 9/2018, рік XXVI. Підписано до друку 5 листопада 2018 року. Ел. пошта: porohy@seznam.cz. Інтернет-адреса: www.ukrajinci.cz/ua/casopys-porohy/, реєстрація: МК ЧР/7044. Номер готували: Богдан Райчинець, Марія Шур («Радіо «Свобода»), Микола Мушинка, Олег Павлів, Ігор Бург, Валерій Майдачук, Ігор Соловій, Олекса Лівінський. Використовуються повідомлення інформагентств та ілюстрації з відкритих джерел. Художнє оформлення та верстка: Тереза Меленова. За достовірність викладених фактів відповідає автор статті. Редакція має право скорочувати матеріали і виправляти мову, не поділяти поглядів автора. Рукописи не повертаються. Часопис друкується із фінансовою допомогою Міністерства культури ЧР. Видає: спільнота «Українська ініціатива в ЧР», ДНМ, Воцелова 3, 12000, Прага 2, ЧР; зареєстрована Міським судом у Празі, номер документа L 6121; контакт: uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz; тел.: +420221419821; ід. номер: 60448296. Розрахунковий рахунок: 1925774379/0800. **Porohy** – kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice. Vychází 12-krát ročně. Název je odvozen od ukrajinského «porih» – říční práh. Č. 9/2018, ročník XXVI. Uzávěrka: 5 listopadu 2018. E-mail: porohy@seznam.cz, web: www.ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy/, registrační číslo: МК ČR/7044. Číslo připravili: Bohdan Rajčinec, Marija Šur (rozhlas RFE/RL), Mikuláš Mušinka, Oleh Pavliv, Ihor Burg, Valerij Majdačuk, Ihor Solovij, Oleksa Livinsky. Používáme zprávy informačních agentur a ilustrace z otevřených zdrojů. Grafika: Tereza Melenová, www.gd3.cz. Časopis vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR. Vydává: spolek Ukrajinská Inicijativa v ČR, sp. zn. L 6121 vedená u Městského soudu v Praze, adresa: DNM, Vocelova 3, 12000, Praha 2, ČR. uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz. Tel.: +420221419821. IČO: 60448296, číslo účtu: 1925774379/0800.

Перекажіть гроші своїм близьким

Та отримайте нагороду від Tesco Mobile

За транзакцію більше 7000 чеських крон ви отримуєте один із додаткових бонусів.

Більше інформації на:
www.itesco.cz/moneygram/ua/

Знижки можуть застосуватися тільки в обраних магазинах Tesco Stores ČR a.s. з 8:00 до 20:00. Акція не поширюється на автозаправні станції Tesco Stores ČR a.s. Акція обмежена в часі до 31. 12. 2018 В одному календарному місяці можна скористатися знижками: Знижка 50% на поповнення рахунку мобільного телефону на суму 300 чеських крон та знижка 50% на інтернет-пакет MAXI 1,5 ГБ максимум два рази на один телефонний номер. 100% знижка на нову SIM-картку від Tesco Mobile може використовуватися всього один раз для кожної дисконтної картки. Знижки не можна комбінувати з іншими акціями від Tesco Mobile. Компанія Tesco Mobile залишає за собою право в будь-який час скасувати ці знижки або замінити їх на інші.

MoneyGram та Globe є зареєстрованими марками компанії MoneyGram. Усі інші торговельні марки є власністю їх відповідних власників. MoneyGram International Limited є авторизованою платіжною організацією, зареєстрованою в Об'єднаному Королівстві під номером 3287157 з місцеперебуванням на 2-му поверсі будинку на вулиці Королеви Вікторії в Лондоні, Лондон – London EC4V 4AB (UK) та керується Управлінням фінансового контролю. Tesco є агентом MoneyGram International.

50% ЗНИЖКА
на інтернет-пакет
MAXI 1,5 ГБ

Для активації зверніться
до служби підтримки
клієнтів.

50% ЗНИЖКА
на поповнення рахунку мобільного
телефону на 300 чеських крон

100% ЗНИЖКА
на SIM-картку

Перекажіть гроші своїм близьким

Та отримайте нагороду від Tesco Mobile

За транзакцію більше 7000 чеських крон ви отримуєте один із додаткових бонусів.

Більше інформації на:
www.itesco.cz/moneygram/ua/

Знижки можуть застосуватися тільки в обраних магазинах Tesco Stores ČR a.s. з 8:00 до 20:00. Акція не поширюється на автозаправні станції Tesco Stores ČR a.s. Акція обмежена в часі до 31. 12. 2018. В одному календарному місяці можна скористатися знижками: Знижка 50% на поповнення рахунку мобільного телефону на суму 300 чеських крон та знижка 50% на інтернет-пакет MAXI 1,5 ГБ максимум два рази на один телефонний номер. 100% знижка на нову SIM-картку від Tesco Mobile може використовуватися всього один раз для кожної дисконтної картки. Знижки не можна комбінувати з іншими акціями від Tesco Mobile. Компанія Tesco Mobile залишає за собою право в будь-який час скасувати ці знижки або замінити їх на інші.

MoneyGram та Globe є зареєстрованими марками компанії MoneyGram. Усі інші торговельні марки є власністю їх відповідних власників. MoneyGram International Limited є авторизованою платіжною організацією, зареєстрованою в Об'єднаному Королівстві під номером 3287157 з місцеперебуванням на 2-му поверсі будинку на вулиці Королеви Вікторії в Лондоні, Лондон - London EC4V 4AB (UK) та керується Управлінням фінансового контролю. Tesco є агентом MoneyGram International.

100% ЗНИЖКА
на SIM-картку

50% ЗНИЖКА
на поповнення рахунку мобільного
телефону на 300 чеських крон

50% ЗНИЖКА
на інтернет-пакет
MAXI 1,5 ГБ

Для активації зверніться
до служби підтримки
клієнтів.

